АДОЛАТ ҲАР ИШДА ҲАМРОҲИМИЗ ВА ДАСТУРИМИЗ БЎЛСИН!

ИНСОН ва ҚОНУН

2002 йил 27 АВГУСТ сешанба
№ 34 (290)
Сотувда эркин нархда

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

1996 йилнинг январидан нашр этилади

ОЗОДЛИК ДУНЁДА ЭНГ УЛУҒ НЕЪМАТ

Она Ўзбекистонимиз мустақиллигига 11 йил тўлди.

Эҳтимол, бу сана кекса тарих олдида киприк қоққулик фурсатга тенг эмасдир. Аммо ортда қолган ана шу қисқа давр замирида асрларга тенг воқеалар силсиласи, яъни бутун бир халқнинг Озодликка эришиши, не-не машаққат, қийинчилик ва синовларни мардонавор енгиб ўтиб, оёққа туриб олиши, танлаган йўлидан собит қадам ила дадил одимлаши ва ниҳоят, дунёнинг тараққий этган давлатлари томонидан нафақат эътироф этилиши, балки уларнинг том маънодаги ҳамкорига айланиши сингари улкан ҳодисалар мужассам эканлигини баъзан киши тасаввурига сиғдиролмай қолади.

Албатта, бу ҳақда фикр юритганда, дунёдаги саноқли давлатлар ўз мустақиллигининг дастлабки палласида, бунинг устига ниҳоятда қисқа давр ичида ана шундай юксак тараққиёт йўлини босиб ўтганига амин бўлади киши.

Истиқлолнинг дастлабки кунларида Президентимиз Ислом Каримов раҳбарлигида танланган тараққиёт йўли, узоқни кўра билиш, халқимизга хос донишмандлик ва вазминлик ана шундай муваффақиятларнинг юзага келишига мустаҳкам асос бўлди.

Энг муҳими, истиқлолнинг дастлабки палласида танланган ўзига мос ва ўзига хос тараққиёт йўлининг энг мақбул ва тўғри йўл эканлиги ўтган ўн бир йил ичида нафақат ўз исботини топди, балки дунё ҳамжамияти томонидан "Ўзбек модели" дея эътироф этилди.

Бу — бугун кўз ўнгимизда она Ўзбекистонимиз тимсолида қад ростлаган ҳақиқатдир. Ва ана шу ҳақиқат замирида халқимизнинг яратувчилик ва бунёдкорлик салоҳияти, ғуруру ифтихори, шаън-шавкати мужассам.

Бугун она Ватанимизнинг муаззам бўй-бастига ҳамма ҳавас билан қарамоқда. Яқинда қўшни республикадан келган Яхшилик исмли йигит суҳбат орасида шундай деб қолди:

— Чегарадан ўтиб, юртингиз тупроғига қадам босган киши янгилик нафасини туяди, беқиёс ўзгаришларни кўриб, кўзи қувонади. Ҳар қадамда бир янгилик, ўзгариш. Бирбиридан замонавий корхоналар қурилмоқда, завод-фабрикалар бунёд этилмоқда. Буларнинг бари ана шу юртнинг эртанги куни учун мустаҳкам пойдевор бўлади. Биз ҳам сизлар каби мустақилликка чиққан халқмиз. Лекин бугун мамлакатимизда милисахона билан ароқ заводдан бўлак биронта завод-фабрика ишламайди. Шундай бир вазиятда "демократия, демократия" дея дунёга жар солишдан кимга фойда? Сира ақлим етмайди. Ўзбекистоннинг танлаган йўли чинакам тараққиёт йўлидир. Одамнинг қадр-қиммати улуғланган, меҳнати қадр топган юртнинг эртаси ёруғ бўлади. Бу ҳақиқатни сизнинг юртингиз мисолида ҳам кўриш мумкин. Шунинг учун ҳам биз Ўзбекистонни ўзимизга тоғдек суянчиқ деб биламиз.

Бундай самимий эътирофларни бугун кўплаб эшитиш мумкин. Зеро, истиқлол халқимизнинг табиатини ўзгартирди, боболардан мерос қолган ана шу табаррук заминда одамдай яшаш, меҳнат қилиш ва келажакка катта ишонч билан қараш имконини берди. Ўз юртида инсондай яшаган одамнинг эртаси умидли бўлади. Эртанги кунга ишонч билан қараган одам бунёдкорлик салоҳияти билан мўъжизалар яратади. Ўз юртига эгалик ҳисси инсонни яшашга рағбатлантиради, унинг ижодкорлигини ҳаракатга келтиради.

Энг муҳими, руҳи озод инсон ўзи яшаётган жамият билан бирга бутун башарият ҳаётига дахлдорлик ҳисси билан яшайди.

Албатта, истиқлолга осонлик билан эришганимиз йўқ. У сонсиз қурбонлар, кўп йўқотишлар эвазига қўлга киритилди. Бу эса бизни доруломон кунларнинг қадрига етишга ундайди.

Зеро, аждодлар хотирасини эъзозлаган, тарихини унутмаган ва келажак йўлини аниқ танлаб олган халқнинг пешонаси ёруғ бўлади.

Она Ватанимиз мустақиллиги бизга ана шундай бахтни ато этди.

ТАҲРИРИЯТ

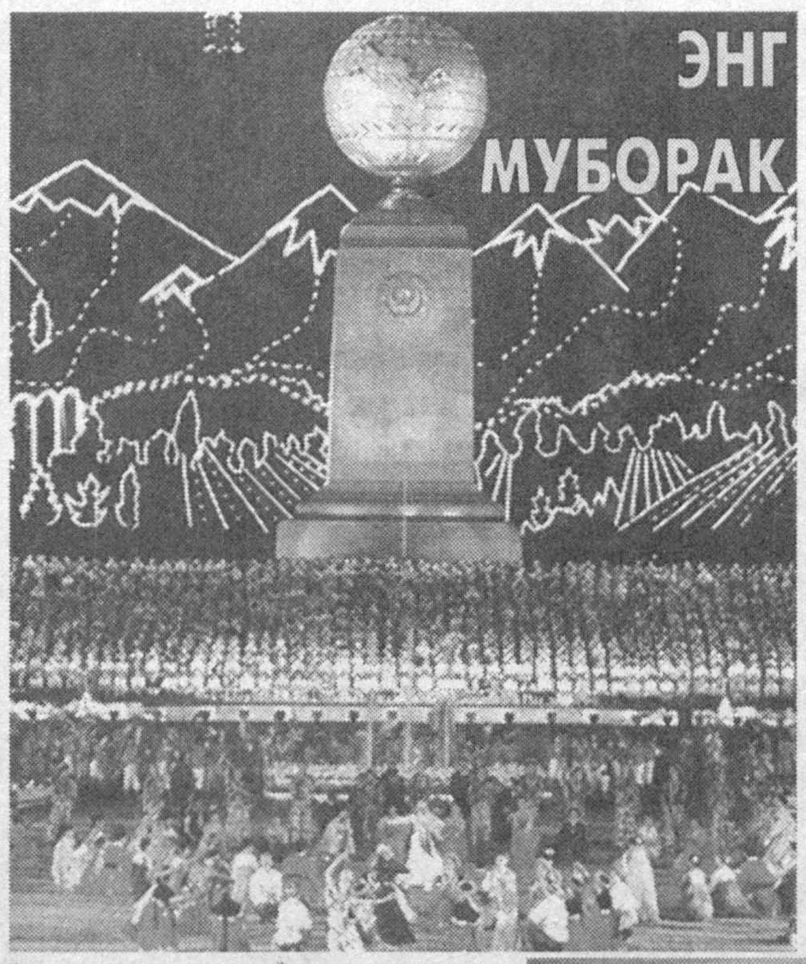

ЭНГ УЛУҒ, ЭНГ АЗИЗ БАЙРАМИНГИЗ МУБОРАК БЎЛСИН, МУҲТАРАМ ВАТАНДОШЛАР!

Агарки, мендан: «Сизнинг раҳбарлик фаолиятингиз йилларида қилган энг муҳим, энг буюк ишларингиз нималар бўлди?» — деб сўралса, мен шундай жавоб берар эдим:

«Мана шу Ўзбекистон дейилган муқаддас заминда яшаётган инсонларни қадрладим, ардоқладим.

Ўзбек, ўзбек миллати, ўзбек халқи номини улуғладим, бутун дунёда унинг ҳурматини жойига қўйдим. Бу менинг ҳаётим маъноси, умрим мазмунига айланиб қолган».

Ислом КАРИМОВ

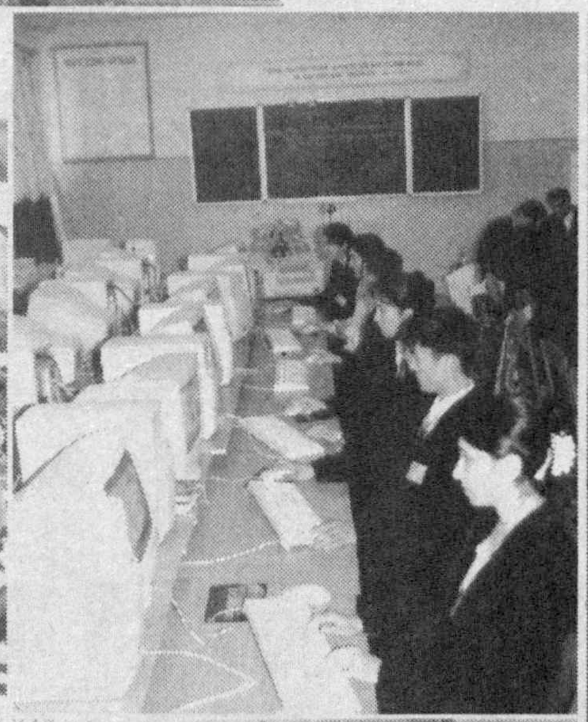

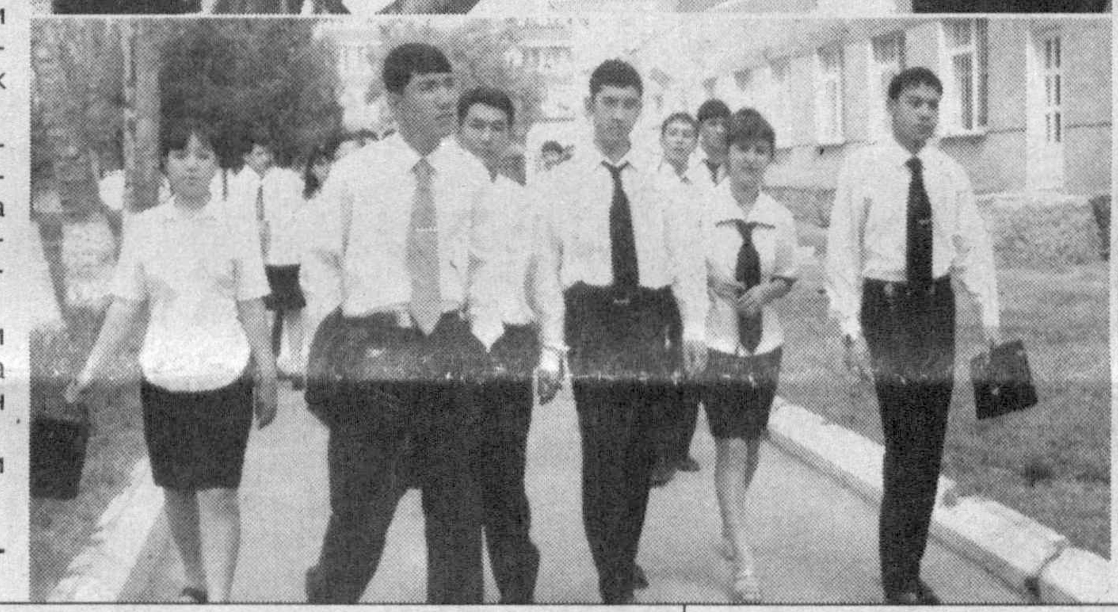

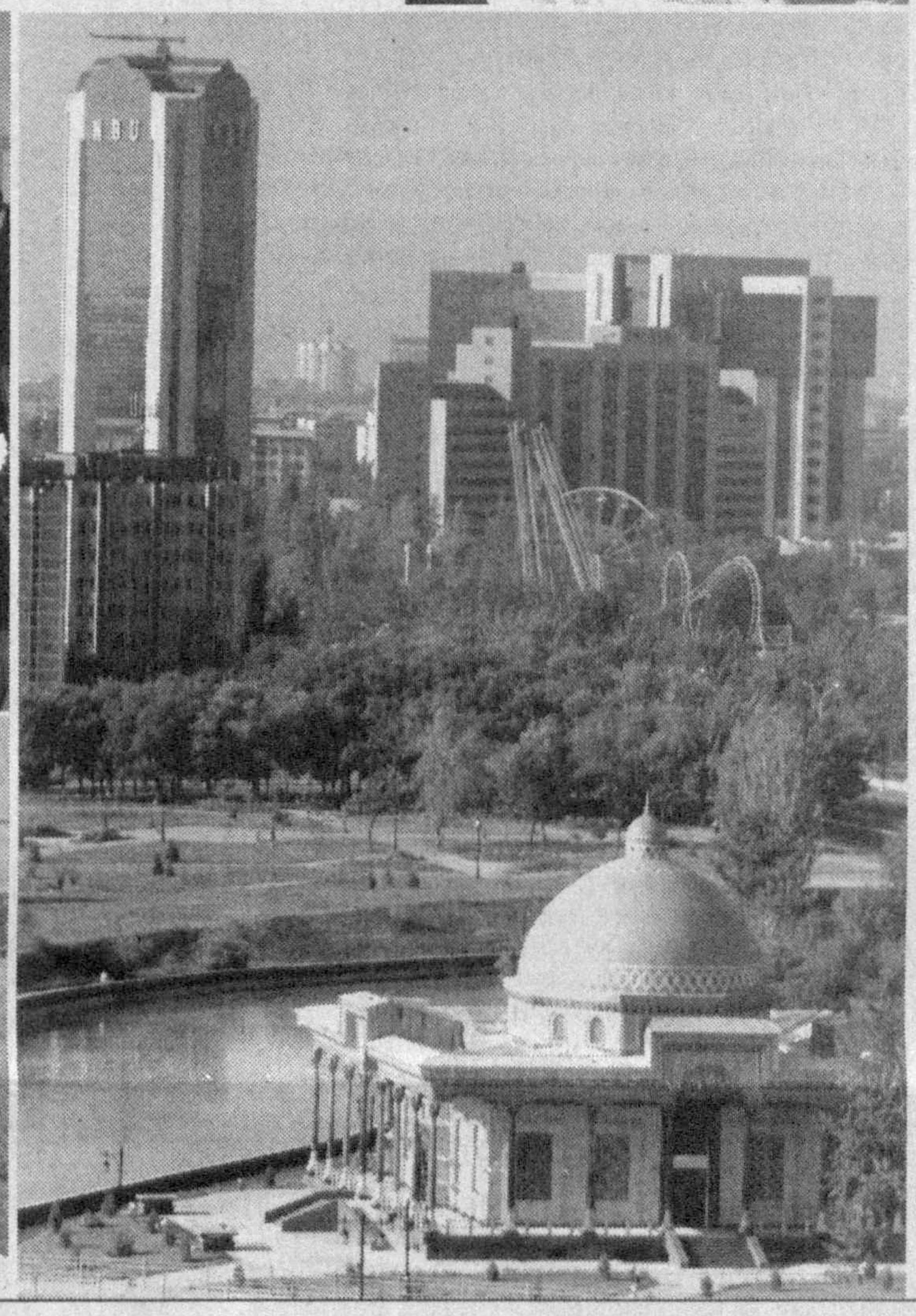

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов 23 август куни Оқсаройда АҚШ қуролли кучлари Марказий бош қўмондони Томми Фрэнксни қабул қилди.

* * *

Шу куни Президент Ислом Каримов АҚШ конгресси Вакиллар палатаси Бюджет бўйича қўмитаси раисининг ўринбосари Питер Хокстра раҳбарлигидаги бир гуруҳ конгрессменларни қабул қилди.

* * *

Мамлакатимиз мустақиллигини мустаҳкамлашдаги ғоят катта хизматлари учун бир гуруҳ юртдошларимизга "Ўзбекистон Қаҳрамони" унвонини бериш тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони эълон қилинди.

* * *

Ўзбекистон фани ва маданиятининг ривожига улкан ҳисса қўшган марҳум фан ва санъат арбобларидан бир гуруҳини мукофотлаш тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони эълон қилинди.

* * *

Тошкент Ислом университетида оммавий ахборот воситаларида диний мавзуларнинг ёритилишига бағишланган илмий-амалий семинар бўлиб ўтди.

* * *

Ўзбек Миллий академик драма театрида "Аёлларга эҳтиром" мавзусида тантанали кеча ўтказилди.

* * *

Миллий матбуот марказида "Энг улуғ, энг азиз" мавзуидаги танлов ғолиб ва совриндорларини тақдирлашга бағишланган кеч бўлиб ўтди.

* * *

Термиз археология музейи Париждаги халқаро музейлар кенгашига аъзоликка қабул қилинди.

* * *

Пойтахтимиздаги "Халқлар дўстлиги" саройида "Ниҳол" мукофоти совриндорларини тақдирлаш маросими бўлиб ўтди.

Surur

КЕЛАЖАК БУНЁД ЭТИЛМОҚДА

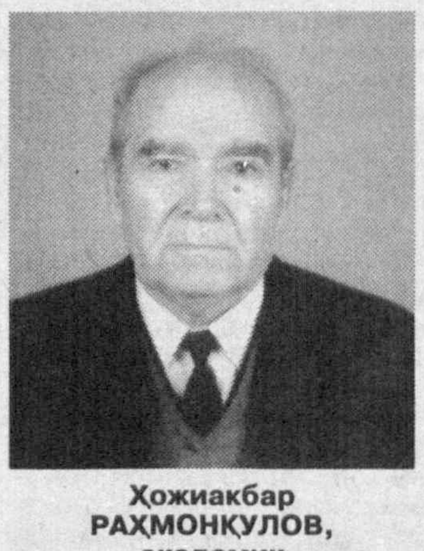

Ҳожиакбар РАҲМОНҚУЛОВ, академик

Мустақиллик йилларида Ўзбекистонда сиёсий, ижтимоий-иқтисодий ва маданий соҳаларида тенгсиз ўзгаришлар рўй берди, ички ва ташқи сиёсат барқарорлашди, давлат ҳокимияти ва бошқарув идораларининг демократик тизими шаклланди. Қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимияти органлари ваколатларини Конституцияга мувофиқ тақсимлаш тамойили изчиллик билан амалга оширилмоқда.

Мамлакатимизда суд ва ҳуқуқ-тартибот тизимларини ислоҳ қилиш ва бу борада либераллаштириш тамойилларига амал қилинмоқда.

Мустақил давлатимизда биринчи марта Конституцияси асосида ҳуқуқий-демократик жамият асослари шакллантирилиб, кўппартиявийлик, ғоялар ва фикрлар хилма-хиллигига кенг йўл очилди.

Шунингдек, маҳаллий кенгашлар, фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари жамиятда осойишталик ва барқарорликнинг кафолати бўлиб хизмат қилмоқда.

Бундан ташқари, Ўзбекистонни дунёдаги барча нуфузли давлатлар тан олди ва улар билан тенг ҳуқуқли дипломатик муносабатлар ўрнатилди.

Шу ўринда таъкидлаб ўтиш лозимки, иқтисодий соҳада бозор муносабатлари босқичма-босқич шаклланиб бориш давомида бундай туб ўзгаришлар замирида мулк ва унга бўлган муносабатлар ҳам ўз-ўзидан ижобий тус олмоқда.

Президентимиз Ислом Каримов Конституциямизнинг бир йиллигига бағишланган тантанада сўзлаган маърузасида Асосий Қонунимизнинг моҳияти ва аҳамиятига баҳо бериб шундай таъкидлаган эди: ***Сир эмас, ҳар қандай жамият келажакни кўзлаб яшайди ва унинг пойдеворини имкон қадар мустаҳкамроқ қилишга ҳаракат қилади. Шу нуқтаи назардан қараганда, давлатимиз, жамиятимиз эришган буюк ютуқ – Ўзбекистон Республикаси Конституцияси бўлади.***

Конституциямиз Асосий Қонун сифатида мамлакатимизда қонунчилик фаолиятини ривожлантириш ва бу соҳада эркин ижод қилишга имконият яратиб берди. Мазкур Конституция ижтимоий ҳаётнинг турли соҳаларидаги муносабатларни ҳал қилиб берувчи бошқа барча қонунларнинг, шу жумладан, махсус қонунлар тизимини ташкил этувчи кодексларнинг юридик манбаи, пойдевори ҳисобланади.

Ўзбекистон мустақиллигининг дастлабки йилларидаёқ, янги қонунлар тизими яратила бошланди.

Энг аввало, мустақил Республикамиз мустақил қонун чиқариш имкониятига эга бўлиб, қонунчилик соҳасида жиддий ютуқларини қўлга киритди. Шўро замонида "марказда" қабул қилинган қонунлар мамлакатимизда ҳеч қандай ўзгаришсиз жорий қилинарди. Энг ёмони, илгари қабул қилинган қонунларда аҳолининг ҳаёт тарзи, миллий урф-одатлари ва анъаналарига назар-писанд қилинмас, маҳаллий қонунчилик ташаббусини чеклар, мустақил қонунчилик фаолиятини амалга оширишга мутлақо йўл қўйилмасди.

Мустақилликка эришгач, биз ижодий имкониятларимизни сафарбар этиб, тарихий анъаналаримиз, турмуш тарзимиз, одамлар ҳаётининг амалдаги шарт-шароитларини ҳисобга олган ҳолда давлатимизнинг қонунларини мустақил ишлаб чиқиш имкониятига эришдик.

Қонун – ижроси билан, деган ибора бежиз айтилмаган. Демак, қонун ижро этиш учун қабул қилинади, яъни ижро этилмайдиган қонун қонун эмас. Агар қонун ижро этилмаса, жамиятда умумий тартибсизликни келтириб чиқаради, давлат қонунда кўзда тутилган мақсадларга эриша олмайди.

Бинобарин, қабул қилинган қонунларимизда халқимизнинг хоҳиш-иродаси, миллий ўзига хослиги ўз ифодасини топганини алоҳида таъкидламоқ жоиз. Шундай экан, қонунларнинг бажарилиши ва истисносиз аниқ амалга оширилиши ҳамма ташкилотлар, идоралар, мансабдор шахслар ва фуқаролар олдида турган бирдан-бир бурч ва вазифадан иборат дейиш мумкин.

Шунга мувофиқ, мустақилликдан сўнг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қошида Омбудсман, яъни инсон ҳуқуқлари бўйича вакиллик таъсис этилгани, шунингдек, Инсон ҳуқуқлари бўйича миллий марказ ташкил этилиши катта аҳамиятга эга бўлди.

Қонунийлик, ҳуқуқий устуворлик ҳуқуқий маърифатга бевосита боғлиқ. Фуқароларнинг ҳуқуқий билимлари, тушунчаси, ҳуқуқий онги ва маданияти юксак даражада бўлган жамиятда қонунийлик таъминланган бўлиши муқаррар. Бу борада ҳам мустақиллик йилларида улкан ишлар амалга оширилганига ҳар биримиз гувоҳмиз.

Президентимизнинг "Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт – пировард мақсадимиз" номли асарида ҳуқуқий маърифатнинг аҳамиятига эътибор қаратар экан, шундай деган эди: "Аҳолимиз, айниқса, ёшларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтиришга қаратилган чора-тадбирлар дастурини кенг кўламда амалга оширишга алоҳида эътибор бериш зарур, деб ўйлайман. Токи ҳар бир фуқаро ўз ҳақ-ҳуқуқини билсин ва уни ҳимоя қила олсин".

Республикамиз Президентининг 1997 йил 25 июндаги "Ҳуқуқий тарбияни яхшилаш, аҳолининг ҳуқуқий маданияти даражасини юксалтириш, ҳуқуқшунос кадрлар тарбиялаш тизимини такомиллаштириш, жамоатчилик фикрини ўрганиш ишини яхшилаш ҳақида"ги Фармонига кўра, бу борада олиб борилаётган ишлар давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири эканига далолатдир. 1997 йил 29 августда Олий Мажлис томонидан **"Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш миллий дастури"**нинг қабул қилиниши ҳам бу масаланинг қай даражада долзарблигини кўрсатади.

Мамлакатимиз ижтимоий ҳаётнинг турли соҳалари бўйича халқаро доирага чиқар экан, ўз ташқи сиёсатини амалга оширишда Конституциямизнинг 17-моддасига мувофиқ халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган қонунлари ва нормаларига асосланади. Ушбу қоидага асосан мустақиллик йилларида қабул қилинган қонунлар халқаро миқёсда тан олинган халқаро ҳуқуқий меъёрларга мослаштирилди. Қонунларимизда халқаро шартномалар ва битимларнинг устуворлигига аҳамият берилаяпти. Масалан, Фуқаролик кодексининг 7-моддасига мувофиқ "Агар халқаро шартномада ёки битимда фуқаролик қонун ҳужжатларига қараганда бошқача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома ва битим қоидалари қўлланилади". Умуман, мамлкатимиз миллий қонунчилигини халқаро ҳуқуқий меъёрларга уйғунлаштириш жараёни тўхтовсиз давом этмоқда.

Хулоса қилиб айтганда, мамлакатимизнинг танланган ўзига хос ва ўзига мос иқтисодий тараққиёт йўли қанчалик тўғри экани ўтган қисқа давр ичида ҳаётда ўз исботини топди. Бу йўлга қатъий ишонган халқимиз ўз келажагини бунёд этмоқда.

Istiqlol mo`jizasi

ТЕМИР КАРВОН САДОСИ

КУНИ КЕЧА БИРИНЧИ ЙЎЛОВЧИ ПОЕЗД «НАВОИЙ-УЧҚУДУҚ-СУЛТОН УВАЙСТОҒ-НУКУС» ТЕМИР ЙЎЛИ ОРҚАЛИ ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН МАРКАЗИГА КИРИБ БОРДИ

Темир йўлдан саноатлашаётган ҳаёт нафаси келиб туради. Одамзот эришган алоқа воситалари ичида темир йўл ўзининг оммабоплиги, самарадорлиги ва муҳим иш тартиби билан алоҳида ажралиб туради.

Давлатимиз раҳбарининг ташаббуси билан бунёд этилган "Навоий-Учқудуқ-Султон Увайстоғ-Нукус" темир йўли Қизилқум саноат минтақаси ва Устюртдаги корхоналарни бир ипга маржондек тизиш, аҳоли ва халқ хўжалигига транспорт хизматини қулайлаштириш, умуман, бу ҳудудда янги имкониятлар уфқини очишга хизмат қилади.

Геродит милоддан аввал: "Улар темир ва кумушни ишлатмайдилар, чунки бундай металларнинг ўзи деярли учрамайди, лекин бу юртда олтин билан мис ниҳоятда кўп", деб ёзиб қолдирган.

Шўро тузуми даврида шундай ноёб маъданлар ҳақида эшитганмиз, лекин уларга бошқалар хўжайинлик қиларди. Истиқлолдан сўнг Ватанимизнинг ер ости, ер усти бойликлари ҳам ўз қўлимизга ўтди. Энди биз ўз тараққиётимиз нуқтаи назаридан ҳам бу бебаҳо маъданлар жойлашган ҳудудда алоҳида эътибор қарата бошладик. Минтақадаги қазилма бойликларни комплекс ўзлаштириш, ундан халқимизнинг турмуш фаровонлиги йўлида фойдаланиш бу ҳудудда темир йўл барпо этишни тақозо этарди.

Бир вақтлар ўлкамиздаги беҳисоб бойликларни ташиб кетишга хизмат қилган йўллар бугунги кун талаб ва мақсадларига жавоб бермас эди. Ўтган асрнинг элликинчи йилларида ишга туширилган Чоржўй-Қўнғирот темир йўли наинки бу минтақани, балки мамлакатимизни четлаб ўтарди.

Ўзбекистон тўғридан-тўғри Европага чиқиши учун ўз йўлига эга бўлиши лозим эди.

Мустақиллигимизнинг дастлабки йилларидан бошлаб Президентимизнинг ташаббуси билан коммуникация тармоғига алоҳида эътибор қаратилди. Агар ёдингизда бўлса, давлатимиз раҳбари 1991 йилнинг октябр ойида Учқудуқ шаҳрига келган. Бу — бежиз эмас, албатта. Президент Қизилқум саноат минтақасини ривожлантиришга ҳамиша алоҳида эътибор қаратган. Юртбошимиз 1995 йили Қизилқумда, 3-кон металлургия заводининг тантанали очилиш маросимида Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятидан муносиб ўрин эгаллашида бу заводнинг, бу саноат минтақасининг алоҳида ўрин тутишини таъкидлаб, мавжуд имкониятларни тўла рўёбга чиқариш учун йўлларнинг, яъни коммуникациянинг беқиёс тарихий аҳамият касб этишини таъкидлаган эди.

Шу маънода Президентимизнинг Қизилқум саноат минтақасини комплекс ривожлантириш "Навоий-Учқудуқ-Султон Увайстоғ -Нукус" темир йўли барпо этиш ғояси мамлакатимиз тараққиётида янги саҳифалар очмоқда. Фақатгина шу минтақага хос бўлган саноатлашиш жараёни янгича сифат ва кўлам касб этгани, чет эл сармоялари иштирокида янги-янги замонавий корхоналар ташкил топгани фикримизнинг далилидир. "Зарафшон- Ньюмонт" қўшма корхонаси, "Зариспарк", "Агама" ва Қизилқум фосфорит комбинати каби ўнлаб иншоонтлар шулар жумласидандир.

Воҳадаги бой минерал ресурслар ва қазилма бойликлардан халқимиз, Ватанимиз манфаатлари йўлида оқилона фойдаланиш, уларни мамлакатимиз иқтисодий қудратини ошириш мақсадида 1994 йилда янги темир йўл қурилишига киришилди, бу йўл Навоий, Бухоро, Хоразм вилоятлари ва Қорақалпоғистон Республикаси, умуман, мамлакатимизнинг барча минтақаларини олмос камардек ўзаро боғлар, Европа мамлакатларига кенг йўл очар эди.

Бу қурилишнинг энг машаққатли қисми темир йўлни Султон Увайстоғ тизмаларидан олиб ўтиш эди. Мана шу йўлни деб Ўғрисой тоғ этагига миллионлаб кубометр тупроқ ётқизилганини бугун поездларда ўтаётган йўловчилар хаёлларига ҳам келтиришмайди.

Йўл қуриш ниҳоятда масъулиятли иш. Чунки йўллар қурилишидаги ҳар қандай хато келажак авлоднинг олдидан чиқади, ҳатто у катта талофатларга сабаб бўлиши мумкин. Буни яхши англаган йўлсозлар ҳар бир ишни қиёмига етказиб бажаришди.

"Навоий-Учқудуқ-Султон Увайстоғ-Нукус" темир йўли халқимизга нима беради?

Бу йўл мана шу ҳududнинг инфратузилмасини ривожлантириш билан бирга одамларни бир-бирига яқинлаштиради, иноқлаштиради. Айтайлик, учқудуқликлар энди Нукусдаги оғайнилариникига бориш учун қарийб 450 километр йўлни ва 6-7 соат вақтини тежайди. Ўз-ўзидан равшанки, масофа қанча қисқарса, йўл ҳаракати шунча камаяди.

Учқудуқ Қизилқум ўртасидаги шинам саноат шаҳри. У Навоий вилоят саноатида алоҳида ўрин тутади, маълумки, бу вилоят Ўзбекистоннинг саноат марказларидан биридир. Бу ердан чиқадиган кимё, металлургия, қурилиш маҳсулотлари Хоразм вилояти ва Қорақалпоғистонга эндиликда ўз ҳудудимиздан ўтиб, қисқа вақт ичида етиб борадиган бўлади. Таққослаб кўриш мумкин: Туркманистон ҳудудидан ўтадиган ҳар бир вагон учун 259 минг сўм миқдорда бож пули тўланадиган бўлса, ҳар куни ўртача 500 вагон ўтганида ҳам, қанчадан-қанча чет эл валютаси тежалади. Бир йилда-чи?

Сўнгги пайтларда Хоразм ва Қорақалпоғистонда цементнинг нархи осмонга чиқиб кетди. Натижада қурилиш ишлари сусайиб қолди. Ахир, йўл харажатлари маҳсулот қийматининг устига қўйиладиган бўлгандан кейин илож қанча. Қишлоқ хўжалигидаги зарур ўғитлар билан қурилиш жиҳозлари тўғрисида шундай дейиш мумкин.

(Давоми иккинчи бетда)

ЖАҲОН КЕНГ, ДУНЁДА МАМЛАКАТ КЎП, ЛЕКИН БУ ОЛАМДА БЕТАКРОР ОНА ЮРТИМИЗ, ЎЗБЕКИСТОНИМИЗ ЯККАЮ ЯГОНА. БУ ГЎЗАЛ ЮРТ, БУ МУҚАДДАС ЗАМИН ФАҚАТ БИЗГА АТО ЭТИЛГАН. МАНА ШУ УЛУҒ ТУЙҒУ ҲАР БИРИМИЗНИНГ ДИЛИМИЗГА ЖО БЎЛИШИ, ҲАЁТИМИЗ МАЗМУНИГА АЙЛАНИШИ ЛОЗИМ.

ТЕМИР КАРВОН САДОСИ

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Авваллари Қизилқумни дутор созлари янгратган бўлса, энди унга янги бир куй қўшилмоқда. Бу куй мустақил халқимизнинг ўз қўллари билан яратиб, қумга худди дутор торлари каби тўшалган темир йўл садосидир. Бу йўлдан ўтган темир карвонлар сафи мамлакатимизнинг Европа билан иқтисодий алоқаларини кучайтиради. Шунингдек, халқимизнинг фаровонлигини ошириш имконини беришига шубҳа йўқ.

Учқудуқ-Нукус темир йўлининг аҳамияти тўғрисида етук мутахассис, "Ўзбекистон темир йўллари" давлат акционерлик жамияти бошқаруви раиси Равшан Зоҳидов шундай дейди:

— Юз йил муқаддам қурилган Чоржўй кўприги бугунги кунда эскирди. У поездлар оқимини тўла ўтказиш қобилиятига эга, деб айтиш қийин. Бундан буён Ўзбекистоннинг поездлари Нукус-Учқудуқ йўлидан қатнайди.

Темир йўлларни синаш учун Австриядан махсус синовчи вагон келтирилди. Вагон бошлиғи Ҳасан Рўзиевнинг таъкидлашича, дастлабки тезлик соатига 40 километр қилиб белгиланган. Синов ишлари давомида тупроқ тиғизлиги ўрганилган. Ана шу тарзда тезликни соатига 60 километргача етказишга рухсат берилган. Дастлабки Нукусдан чиққан товар вагонлардан иборат поезд биринчи бор Қизилқумни кесиб Учқудуққа етиб борди. Куни кеча, истиқлолнинг ўн бир йиллик байрами арафасида, Тошкентдан чиққан йўловчи поезд "Навоий-Учқудуқ-Султон Увайстоғ-Нукус" йўналиши бўйича Қорақалпоғистоннинг марказига кириб борди.

— Бу йўл Ўзбекистонимизни жаҳонга олиб чиқади, — дейди халқ шоири Абдулла Орипов. — Мен истардимки, Қизилқум чўлини иккига бўлиб ўтган бу йўлдан фақатгина келин-куёвлар, тўй тараддудида юрган совчилар, қуда-андалар юрсинлар. Маърифат, маънавият, маданият тарқатишда бу йўллар хизмат қилсин. Энг муҳими, бу тенгсиз йўлнинг ишга тушиши мустақиллигимизнинг 11 йиллик байрамига муносиб совға бўлди. Яна бир муҳим жиҳати шундаки, Оролбўйи минтақаси аҳолиси яшаш шароитининг янада яхшиланиши, гуллаб-яшнаши учун замин яратилди.

— Темирйўл тизимида қарийб 40 йил ишлаб нафақага чиқдим, — дейди меҳнат фахрийси Турсун Дадахўжаев. — Мана, кўриб турганингиздек поездимиз пўлат рельсларда бир маромда текис одимлаяпти. Тезлиги соатига 80 километрни ташкил этаяпти. Истиқлолимиз шарофати, Юртбошимизнинг ташаббуси туфайли халқимизнинг узоғи яқин, оғир-енгил бўлаяпти. Шундай хурсандчилик кунларга етиб келганимдан бахтиёрман.

Поезд Нукус шаҳри сари тобора яқинлашиб борарди. 4-вагонда хизмат кўрсатаётган йўл кузатувчиси Салима Жовмутбоева чой олиб кирди. Уни суҳбатга тортдик.

— Қўнғирот шаҳрида туғилганман, — деди у. — Темирйўлнинг ишга тушиши муносабати билан 20 нафар қизларимиз ишли бўлди. Биз Тошкент Темирйўл мактабида ўқиб, поездда йўл кузатувчиси (проводник) вазифасида ишлаяпмиз. Халқимизга астойдил хизмат кўрсатаётганимиздан хурсандмиз. Мен билан бирга Айнур Тотиева, Александра Лян каби дугоналарим ҳам йўловчи поезднинг биринчи йўловчиларига хизмат кўрсатишаяпти.

Шу пайт даврамизга поезднинг бошлиғи Усмон Раҳимов келиб қўшилди.

— 12 та вагонли эшелонимизда ҳамма қулайлик яратилган. Юздан зиёд хизмат ходимларимиз кечаю-кундуз меҳнат қилишаяпти. Бу янги йўлнинг ишга тушиши Туркманистон орқали юришини анча қисқартирди. Текшир-текшир ташвишларидан қутулдик.

Гапга берилиб кетганлигимиздан атрофга қарашни унутиб қўйибмиз. Поездимиз Тўрткўл туманига яқинлашиб қолибди. Ойнадан ташқарига қарасак, чўл чавондозлари Ўзбекистонимиз байроғини баланд кўтарганича поезд атрофида от суришарди. Ҳовлилари олдига чиқиб дуога қўл очаётган онахонларга, хурсандчиликларини яширолмасдан чопқиллаб юрган болакайларга, ўтови ёнида чўпон таёғини кўтариб табриклаётган инсонларни кўриб, беихтиёр юрагимиз ғурурга тўлиб кетади. Кўзимиздан беихтиёр ёш чиқади. Қаранг-а, ҳамма хурсанд. Ҳатто бепоён чўлнинг саксовул-буталари, ёвшан ва юлғунлари ҳам силкиниб, бизни табриклаётганга ўхшайди.

Қудратли тепловозлар темир карвонни шимолга қараб тортиб бормоқда.

— Ўзбекистонимиз шунчалик катта экан-а, — дея ғайратини яшираолмади ҳамкасбим Собир Зуфаров, — Бу ердаги бойликларимизни ташиб олиш, қайта ишлаш, инсонларимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади.

Дарвоқе, йўлга чиққан киши Ватанимизнинг нақадар кенг эканлигига, унинг одамлари ҳар қандай мураккаб ишларга қодирлигига имон келтиради. Ҳақиқий мўъжиза яратилганлигининг гувоҳи бўласиз. Орасира поезд деразасидан липиллаб ўтаётган овулларда чўпон-чўлиқларга, йўл ёқасида эса қўлига темирйўлчи болғасини кўтариб олган йўлсозларга кўзингиз тушади. Чўлга келиб унинг бағридан ўтган биринчи темирйўлни кўз қорачиғидай авайлайдиган, унинг бенуқсон ишлашига, поездларни бехавотир ўтишига имкон яратадиган қўриқнинг биринчи вакиллари улар.

Албатта, карвон ўтса, карвонсаройлар бунёд этилади. Қизилқум бағрида ҳам қанчадан-қанча вокзал ва ўнлаб замонавий бекатлар барпо этилди. Яқин келажакда эса янги саноат марказлари, шаҳарчалар пайдо бўлади. Ҳозир сиз "Тўрткўл", "Элликқалъа", "Қораўзак" вокзалларини кўрсангиз, ҳавас қиласиз. "Учқудуқ-2" бекати ҳам ўзининг шинамлиги билан кўзни қувонтиради. Бу ерда темир йўлчилар учун йигирма коттеждан иборат посёлка барпо этилган. Шунингдек, Қорақалпоғистоннинг Беруний туманидаги Султонвайс бекати ҳар кишининг ҳавасини келтирадиган даражада. Ҳозир янги темир йўл бўйлаб қаерга боқманг, ҳаёт қайнайди. Ҳар куни янги-янги иншоотларга пойдевор қўйилмоқда, одамлар янги-янги ишларга қўл урмоқда.

Темир йўл кириб борган жойлар обод бўлади, чунки йўл орқали катта тараққиёт нафаси келиб туради.

Халқимиз катта умидлар билан бунёд этган бу темир йўл Ватанимизнинг геополитик ва иқтисодий имкониятларининг чексиз эканидан далолат бериб қолмай унинг тараққиётига хизмат этади, албатта.

Ёркул УМАРОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири
"Тошкент-Навоий-Учқудуқ-Нукус-Тошкент"

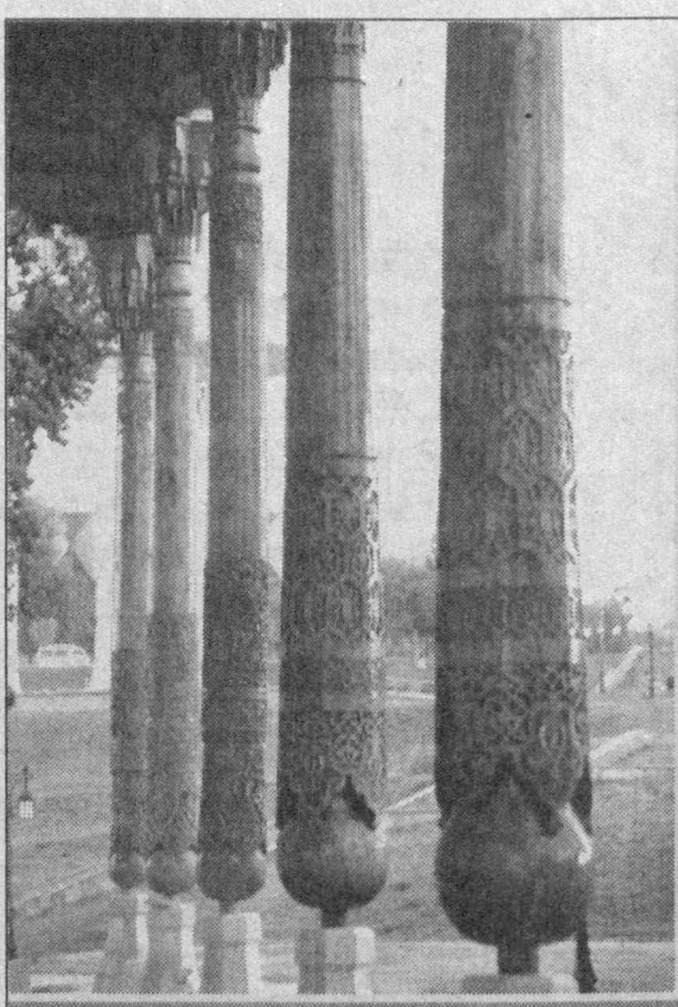

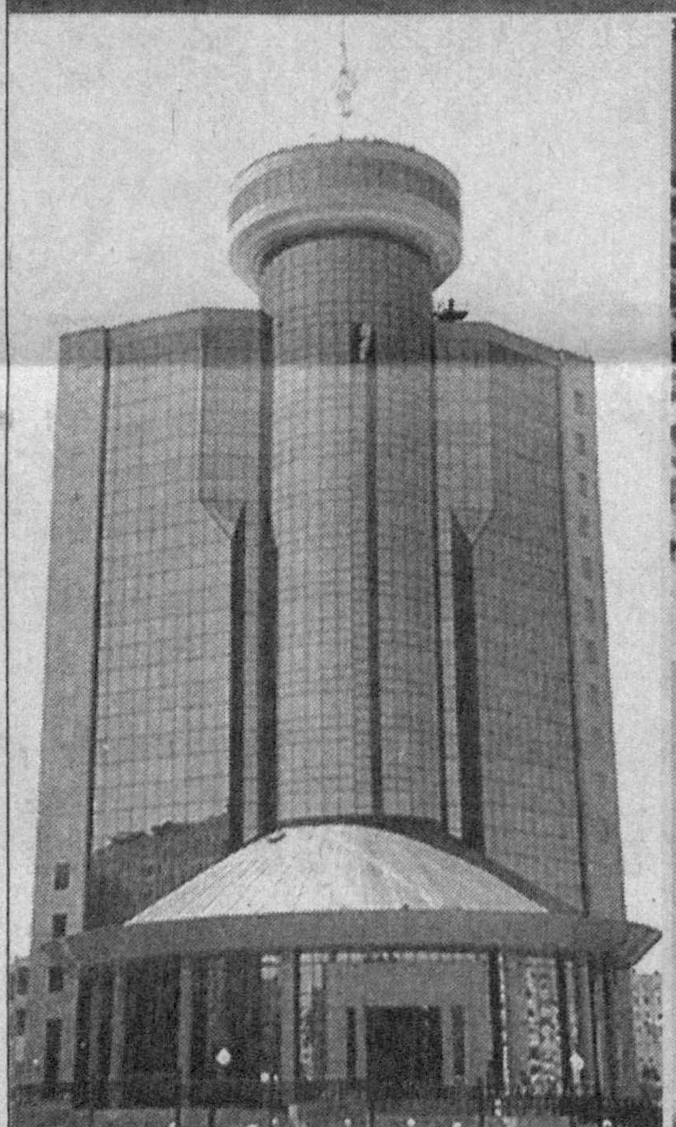

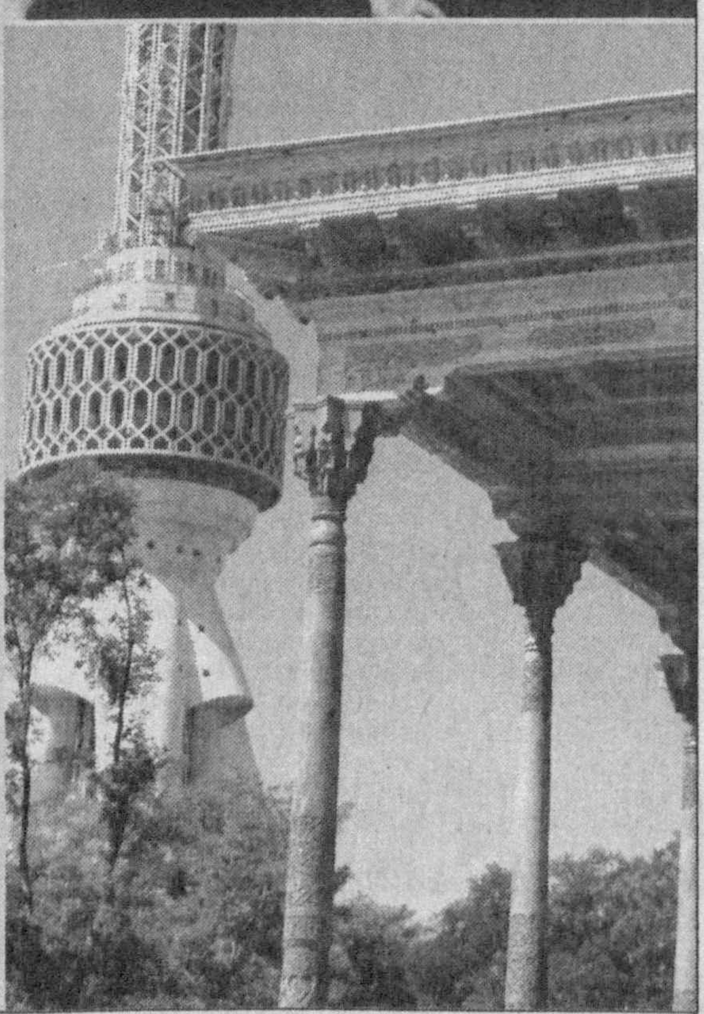

Mulohaza va mushohada

ОЗОДЛИК ШАРТИ

Истиқлол ҳақида узоқ вақт гапириш мумкин. Чунки у дунёдаги энг улуғ неъматлардан бири ҳисобланади. Шу ўринда ҳамма ҳам истиқлолнинг қадрига етаяптими, деган савол туғилади. Афсуски, бу саволга баралла «ҳа» деб жавоб беришнинг иложи йўқ. Гап шундаки, истиқлол берган имкониятлардан унумли фойдаланиш ўрнига турли жиноят ва қонунбузарликларни содир этган кимсаларни бемалол истиқлолнинг қадрига етмаган ношукрлар десак, хато эмас.

Мисол учун айтадиган бўлсак, Ургут туманининг Чеп қишлоғида яшаган Зариф Қулиевни ана шундай кимсалар тоифасига киритиш мумкин. Қирқ саккиз ёшли, олти нафар фарзанднинг отаси бўлган бу одам 50 квадрат метр майдонга қонунга хилоф равишда кўкнор — гиёҳвандлик ўсимлигини етиштирган. Ундан 949 грамм миқдорида "опий" гиёҳвандлик моддасини ажратиб олган.

Шу йилнинг 19 апрел куни Зариф Қулиев ана шу гиёҳвандлик воситасини 4 минг 100 АҚШ долларига пуллаётган пайтда қўлга тушди. Натижада у суд ҳукми билан узоқ муддатга озодликдан маҳрум этилди.

Каттақўрғон туманидаги Пайшанба шаҳарчасида яшовчи Илҳом Ёдгоров эндигина 21 ёшга кирди. У ана шу ёшида "судланган" деган номга эга бўлди. Аслида Илҳом якка тартибдаги савдо фаолияти билан шуғулланган. У бунинг учун давлат рўйхатидан ўтиб, қайд гувоҳномаси олган. Туман прокуратураси ҳузуридаги солиққа оид жиноятларга қарши курашиш бўлими ходимлари томонидан Илҳом Ёдгоровнинг хусусий дўконида текшириш ўтказилганда, бу ерда ҳеч қандай ҳужжатсиз 121 минг 600 сўмлик спиртли ичимликлар ва тамаки маҳсулотларини қонунга хилоф равишда сотилаётгани аниқланган.

— Назорат қилувчи идоралар фаолиятини мувофиқлаштириш Самарқанд вилоят кенгаши режасига асосан, — дейди биз билан суҳбатда Тойлоқ туман прокуратураси ҳузуридаги солиққа оид жиноятларга қарши курашиш бўлими бошлиғи Сувон Одилов, — тумандаги "Ёруғлик" масъулияти чекланган уюшмада солиқ қонунчилигига риоя қилиниши юзасидан текшириш ўтказилди. Текшириш чоғида жамиятда қўшимча солиқлар ва тўловлар молиявий жарима ҳамда устамалар билан 6 миллион 475 минг 400 сўмни ташкил этгани маълум бўлди. "Орзу" хўжалик ҳисобидаги дўконда назорат тартибида текшириш ўтказилганда шу нарса аниқландики, унга кўча дўконда 120 минг 940 сўмлик савдо пули банкка топширилмасдан, иш ҳақи ва девидентлар тўлаш учун ишлатиб юборилган экан. Шунингдек, дўкон сотувчилари сотишдан ажратма тўлов бўйича 11 минг сўмни ҳисоботларда кам кўрсатишган. Дўкон мудири И.Ҳасанов ва бош ҳисобчи Ш.Тўхтаевларга касса операцияларини юритиш тартиби ҳамда тўлов интизомини бузганликлари учун молиявий жарималар қўлланилди.

Бу каби мисолларни эшитиб, беихтиёр ўйланиб қоласан: биз қачон истиқлол қадрига етамиз? Нега десангиз, истиқлолни қадрлайдиган одам ҳеч қачон эгриликка қўл урмайди. Аксинча, бутун кучи, ақли ва борлиғини истиқлолни мустаҳкамлашга, эл-юрт фаровонлигига бахшида этади. Бундай инсон ҳар лаҳзада озодликнинг буюк неъмат эканини ҳис қилиб, шунга монанд яшайди ва ишлайди.

Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

2002-yil — Qariyalarni qadrlash yili

САВОБ ИШЛАР ҚЎЛЛАЙДИ

Асли Ғиждувон атрофидаги Тошработ деган қишлоқда туғилганман. Отам раҳматлини ҳамқишлоқларимиз Эргаш карвон, деб чақиришарди. Тўғриси, отамнинг исмига нима учун "карвон" сўзини қўшиб айтишганини ҳозиргача билмайман. Чунки отам карвонсаройда ҳам ишламаган, карвонбошилик ҳам қилмаган. Эл қатори оддий деҳқон эдилар. Билмадим, кеча-ю кундуз тинимсиз меҳнат қилганлари боисми, ҳар ҳолда ўзимизга тўқ эдик. Озми-кўпми еримиз, уч-тўрт бош қорамолимиз бор эди. Бировдан кам, бировдан зиёд тинчгина қора қозонимизни қайнатиб юрган эдик. Шуни ҳам кўп кўришди. 1927 йилда уйимизга тўрт нафар чарм камзул кийган кишилар кириб келишди. Ҳе йўқ, бе йўқ, отамнинг қўлини боғлаб, отнинг олдига солиб ҳайдаб кетишди. "Нимага, қаерга олиб кетаяпсизлар?", деб сўрайдиган одамнинг ўзи йўқ. Отам бечора орқасига қарай-қарай кетди. Биз — болалар унинг ортидан мўлтираб қараб қолавердик. Онам бечоранинг ҳам кучи кўз ёшига етди, холос. Шу бўйича отамни қайтиб кўрмадик. Кейинчалик эшитсак, отамни ўртаҳол деҳқонлиги учун Сибирга сургун қилишган экан. Ҳозиргача қабри қаердалигини ҳам билмаймиз.

Бу кунлар ҳам ҳолва экан. Отамни олиб кетишгандан кейин, бизни ҳам чўлга ҳайдашди. Ғиждувоннинг атрофида Қўччи чўллари бор. Қишлоқ-қишлоқ одамларни қулоқ, деб чўлга ҳайдаб боришди. Ётадиган, турадиган жой йўқ. Атрофимизда қизил аскарлар. Ертула қазиб, ичида рўзғор қурдик. Шу чўлнинг ўзида очдан, касалликдан ўлганларни сони-саноғи йўқ. Ҳар куни бир рўзғордан ўлик чиқар, ҳар куни жаноза бўларди.

Одамзотдай чидамли мавжудотнинг ўзи бўлмас экан. Шу кунларга ҳам кўникдик. Буни қарангки, бизга ўз юртимизнинг чўлини ҳам кўп кўришди. Бир куни қизил аскарлар тирик қолганларнинг ҳаммасини олдиларига солиб ҳайдадилар. Вокзалда барчамизни уриб-сўкиб, қизил вагонларга ортишди. Яна "бизни қаерга олиб кетаяпсизлар?", деб сўрайдиган одам топилмади. Чунки тили-жағи бор, ўзини ҳаққини таниган барча одамлар аллақачонлар Сибирга сургун қилиниб, отилиб, осилиб бўлган эди. Бизнинг вагонларимизда асосан қари-қартанг, хотин-халаж ва бола-чақалар бор эди. Биров бизни ҳам "Сибирга олиб кетишаяпти", деса, яна бировлар "Ҳаммамизни узоқ жойларга олиб бориб отиб ташлашаркан", дейишади. Тақдирдан қочиб бўлмас экан. Пешонада борини кўрамиз, деб бир ой қизил вагонда юрдик. Ҳали чўлда очликдан, касалликдан ўлганлар ҳолва экан. Бу қизил вагоннинг азобидан қанча-қанча қариялар, ёш гўдаклар дунёдан кўз юмишмади. Уларни ҳам ҳар поезд тўхтаганда, тўплаб кўмиб чиқишарди. Роппа-роса бир ой деганда, бизларни Сурхондарёнинг Ҳозарбоғ чўлларига олиб бориб ташлашди. Яна на уйимиз бор, на бошпанамиз...

Яна ертўла қаздик. Кўплашиб бараклар қурдик. Бир баракда ўн-беш, йигирма оила яшардик. Бараклар орасига тортилган чорсилар оилаларни бирбиридан ажратиб турарди. Бу ерда ҳам очликдан, касалликдан, қанча-қанча одамлар ўлиб кетишди. Ҳали-ҳали у кунлар ёдимга тушса, юрагим орқага тортиб кетади.

Ўлмаган қул кўраверар экан-да. Бошга тушган барча кўргиликларга чидадик. Турли азоблар-у касалликлардан ўлмай қолганлар шу ерда бошпана тутдик. Кимдир ўзига алоҳида ертула қазиб олди, кимдир секин-аста уй қурди. Хуллас, шу ерда яшаб қолдик. Бугун ҳам Сурхондарё вилояти, Денов туманининг "Ҳозарбоғ" ширкат хўжалиги ҳудудида жойлашган Чорқишлоқ қишлоғининг кўпчилик аҳолиси ўша оғир йилларда Бухоро вилояти Ғиждувон туманининг Тошработ қишлоғидан кўчирилганлардан иборат.

Яратганга шукур. Ёшим тўқсонга борди. Раҳматли чолим билан ўн бир нафар фарзандни оқ ювиб, оқ тарадик. Олти нафари олий маълумотли, қолганлари ҳам элнинг хизматида. Баъзан невара-чевараларимни чақираман деб, исмларини адаштириб юбораман. Чунки бугунги кунда етмиш нафардан зиёд невара, олтмиш нафардан кўпроқ чеваранинг момосиман.

1941 йилга келиб юртга уруш бошланди, деган гап оралади. Ҳар ҳолда кўчирилганимизга ўн йилдан ошиб, кўчганимизда саккиз-ўн ёшга кирган ўғил болалар бўй етиб қолишганди. Энди ана шу шўрликларнинг ҳаммасини йиғиб, урушга ҳайдашди. Менинг ҳам икки акам эл қатори урушга кетди. Биз икки қиз онам билан қолдик. Бир акамку урушдан қайтди. Лекин иккинчи акам, Қосим Эргашев қайтмади урушдан. Онам раҳматлик сўнгги кунларигача Қосим акамнинг йўлларига кўз тикиб дунёдан ўтиб кетдилар. Бечора ҳеч бўлмаса, "Қосимжонимни қабрини бир зиёрат қилсам эдим", деган орзуда кўзлари очиқ кетди. Бу ҳам тақдирда бор экан. Кўндик. Кўнмасак иложимиз ҳам йўқ эди...

Уч йил олдин кенжа ўғлим Тошкентга бориб келди. Эшикда кира-кира "Эна, Қосим тоғамни қабрини топиб келдим", деди. Менинг қувонганимни кўрсангиз, худди акам қайтадан тирилиб келгандай бўлиб қолди. "Қаерда экан", деб сўрасам, "Эна, ўзим олиб бораман", дейди барака топгур. Орадан бир ҳафта ўтиб яна шошиб келиб қолди. "Кетдик эна, тоғамнинг қабрини кўрсатаман", деди. Тошкентга, "Хотира майдони"га олиб келди. Каттакон темир дафтарга ёзилган "Қосимжон Эргашев. 1944 йил", деган ёзувни кўрсатди. Кўзларимга суртиб, тавоф қилдим. Худди акамни ўзини кўргандек бўлдим-да, ахир. Ўтганларни руҳларига Қуръон тиловат қилдим. Онам етмаган кунларга етганимга шукур қилдим.

Ўғлим яна бир куни келиб, "Эна, юринг, Тошкентга олиб бораман", деб қолди. "Қари кампир бўлсам, мени етаклаб юрасанми? Ўзинг бориб келавер", десам, боласи тушгур кўнмади. "Энди сизга бобомнинг қабрини кўрсатаман" деди. Келиб "Шаҳидлар хиёбони"нини зиёрат қилдик. Отам ва отамга ўхшаш минглаб одамлар учун қурилган экан бу зиёратгоҳ. Рамзий қабрни зиёрат қилаяпман-у, кўз ўнгимдан отамни отнинг олдига солиб ҳайдаб кетганлари ўтаверади. Юртимизга адолатли Юртбоши берганига, Юртбошимиз фақат ва фақат савобли ишларни амалга ошираётганига шукроналар қилдим. Ҳозир ҳам ҳар сафар жойнамоз устида Ислом Каримовни дуо қиламан.

Кеча яна невараларим бир гап топиб келдилар. "Момо, Тошкентда "Қатағон қурбонлари хотира" музейи очилаётган экан, бормайсизми?" дейишди. "Бораман, болам, албатта, бораман", дедим. "Энамдан қолган ёдгорликлари бор, ана шуларни музейга топшираман", дедим. Худо хоҳласа, албатта бориб, янги музейни ҳам бир зиёрат қилиб келаман.

Сўзимнинг охирида айтиб қўяй, савоб ишлар қилаётган кишининг у дунё-ю бу дунёси обод бўлади. Савоб ишлар кишини ҳамиша қўллайди.

Ҳанифа момо АСЛАНОВА,
Денов тумани

ОЛДИ-СОТДИ ШАРТНОМАЛАРИ ЖАВОБГАРЛИГИ

Huquqiy ma`rifat

Хўжалик юритувчи субъектлар ўртасида энг кўп учрайдиган ва тузиладиган шартномалардан бири олди-сотди шартномалари ҳисобланади. Ҳозирги кунда бутун дунёда олди-сотди шартномалари асосан 1980 йил 11 апрелида қабул қилинган ва 1981 йил 1 январда кучга кирган товарлар олди-сотди тўғрисида халқаро шартномалар бўйича Вена конвенцияси билан тартибга солинади. Бу конвенция тўрт қисм ва 101 та моддадан иборат.

Олди-сотди шартномаларида шартнома шартларини бузганлик учун жавобгарлик дунё мамлакатларида биринчи навбатда товарлар олди-сотди халқаро шартномалар бўйича Вена Конвенцияси билан, мамлакатимизда эса Фуқаролик Кодекси асосида белгиланади. Вена конвенциясида шартнома шартларини бузганлик учун шартнома тарафлари учун қўлланиладиган икки чора белгиланган бўлиб, улар ташкилий-ҳуқуқий ва мулкий-ҳуқуқий чораларга бўлинади. Шартномада белгиланган қоидаларнинг бузилиши мазкур чоралардан бирини қўллаш учун асос бўлади.

Шартнома бекор қилиш деганда, бу шартномада белгиланган шартларнинг тарафлардан бири томонидан жиддий бузилиши юзага келганда қўлланилади. Бу ҳолат мамлакатимиз Фуқаролик Кодексининг 382-моддасида ҳам белгиланган. Унда агар Фуқаролик Кодекси, бошқа қонунлар, ёки шартномада бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, шартнома тарафларнинг келишувига мувофиқ ўзгартирилиши ва бекор қилиниши қайд этилган. Тарафлардан бирининг талаби билан шартнома суд томонидан иккинчи тараф шартномани жиддий равишда бузса, Фуқаролик Кодекси, бошқа қонунлар ва шартномада назарда тутилган ўзга ҳоллар ўзгартириш ёки бекор қилиниши мумкин. Тарафлардан бирининг иккинчи тарафга у шартнома тузишда умид қилишга ҳақли бўлган нарсадан кўп даражада маҳрум бўладиган қилиб зарар етказиш шартномани жиддий бузиш ҳисобланади. Бир тараф шартномани бажаришдан тўла ёки қисман бош тортиб, қонун ёхуд тарафларнинг келишувига йўл қўйилса, шартнома тўлиқ бекор қилинган ёки ўзгартирилган ҳисобланади.

Шартнома бўйича мажбуриятларни ижро этишни тўхтатиш ёки шартномани бекор қилиш тартиби Фуқаролик Кодексининг 384-моддасидаги шартномани ўзгартириш ва бекор қилиш тартиби билан ҳам белгиланган. Унга биноан бир тараф шартномани ўзгартириш ёки бекор қилиш ҳақидаги таклифга иккинчи тарафдан рад жавоби олганидан кейингина ёки таклифда кўрсатилган ёхуд қонун ёки шартномада белгиланган муддатда, бундай муддат бўлмаганда эса ўттиз кунлик муддатда жавоб олганидан кейин шартномани ўзгартириш ёки бекор қилиш ҳақидаги талабни судга тақдим этиш мумкин.

Мазкур ҳолатлар бўйича "форсможор", яъни енгиб бўлмас куч туфайли мажбуриятлар бажарилмаган тақдирда, бу ҳолат шартномада иштирок этувчи ҳар икки томонни мажбуриятни бажаришдан озод этади. Фуқаролик Кодексининг 349-моддасига биноан агар тарафлардан биронтаси ҳам жавоб бермайдиган вазият туфайли мажбуриятни бажариш мумкин бўлмай қолса, у ўз-ўзидан бекор бўлади. Лекин мажбуриятларни бажармаганлик учун жавобгарлик аосларидан келиб чиқадиган бўлсак, агарда қонунда ёки шартномада бошқача тартиб назарда тутилмаган бўлмаса, тадбиркорлик фаолиятини амалга оширишда мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган шахс мажбуриятни лозим даражада бажаришга енгиб бўлмайдиган куч, яъни фавқулодда ва муайян шароитларда олдини олиб бўлмайдиган вазиятлар (форс-тожик) туфайли имкон бўлмаганлигини исботлай олмаса, жавобгар бўлади.

Товарларнинг олди-сотди тўғрисидаги халқаро шартномалар бўйича Вена Конвенциясининг 81-моддасига кўра шартномаларнинг бекор бўлиш тарафларни шартнома бўйича ўз мажбуриятларини бажаришдан озод қилади, лекин тарафларда етказилган зарарни қоплаш ҳуқуқи сақлаб қолинади. Шунингдек, шартнома бекор бўлгунга қадар тарафлардан бири мажбуриятларни тўлиқ ёки қисман бажарган бўлса, бу тараф иккинчи тарафдан бажарилган мажбуриятларни қайтариш ёки ҳақ тараф бажарган бўлса, бунда ҳар икки тараф мажбуриятларни бир вақтда қайтаришни талаб қилиш ҳуқуқига эга. Бу ҳолат мамлакатимиз Фуқаролик Кодексида ҳам ўз аксини топган бўлиб, унга кўра шартнома бекор қилинганда, агар қонунда ёки тарафларнинг келишувида бошқача тартиб белгиланган бўлмаса, тарафлар шартнома ўзгартирилгунча мажбурият бўйича ўзлари бажарган нарсаларни қайтариб беришни талаб қилишга ҳақли эмас. Агар шартномани ўзгартириш ёки бекор қилишга тарафлардан бирининг шартномани жиддий бузиш асос бўлган бўлса, иккинчи тараф шартномани ўзгартириш ёки бекор қилиш туфайли етказилган зарарни тўлашни талаб қилишга ҳақли.

Мулкий ҳуқуқий (фуқаролик ҳуқуқий жавобгарлик) чоралар-тарафлар ўртасида тузилган шартнома бўйича мажбуриятлар тарафлардан бири томонидан бузилганда шу тараф иккинчи томонга етказилган зарарни тўлаш мажбуриятини ўз зиммасига олади ва устама тўлайди. Устама тўғрисидаги қоидалар Конвенцияда ўз аксини топмаган, чунки у меъёрий хусусиятга эмас, балки шартномавий хусусиятга эга. Лекин бу масалалар Фуқаролик Кодексида ўз аксини топган. Жумладан, Кодекснинг 324-моддасига кўра, қарздор мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги туфайли кредиторга етказилган зарарни тўлаш шарт.

Фуқаролик қонунчилиги бўйича зарар деганда, ҳуқуқ бузилган шахснинг бузилган ҳуқуқини тиклаши учун қилган ёки қилиши лозим бўлган харажатлари, унинг мол-мулки йўқолиши ёки шикастланиши (ҳақиқий зарар), шунингдек, бу шахс ўз ҳуқуқлари бузилмаганида одатдаги фуқаролик муомаласи шароитида олиши мумкин бўлган, лекин ололмай қолган даромадлари (бой берилган фойда) тушунилади.

Фуқаролик Кодексининг 260-моддасига кўра қонун ҳужжатлари ёки шартнома билан белгиланган, қарздор мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган тақдирда кредиторга тўлаши шарт бўлган пул миқдори устама ҳисобланади.

Устаманинг миқдори "Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий ҳуқуқий базаси тўғрисида"ги Қонун асосида белгиланади.

Қайд этилган ҳолатлар мамлакатимизда амалда бўлган Фуқаролик Кодекси халқаро ҳуқуқ меъёрлари асосида ишлаб чиқилганидан далолатдир.

Азиз ЭГАМБЕРДИЕВ

ХАЛҚ — ҚАҲРАМОН, ХАЛҚ ХОТИРАСИ ОЛДИДА ДОИМО БОШ ЭГАМИЗ...

“ОТАМНИ ОЛТМИШ ЙИЛДАН СЎНГ ТОПДИМ”

Холида АХРОРОВА,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими

Ярим асрдан ортиқ умр сувдек оқди-кетди. Ҳаётим энди поёнига қадар шу тарзда ўтади, деган паллада шундай бепиёс ўзгаришлар юз бердики, уни айтиб адо этиб бўлмайди.

Уч ёшимда отасиз қолганман. Отам — муаллим, журналист ва дипломат Саид Аҳрорий 1930 йил ноябрида ишга кетганча бедарак йўқолган. Шу боис кўп йиллар ижтимоий чиқишимни ёзганимда “отам бедарак йўқолган”, деб ёзиб келганман.

Маълум бўлишича, отам 1930 йил 12 ноябрда ҳибсга олиниб, 1931 йилда Москва шаҳрида қатл этилган экан.

Тасодиф туфайли топдимми отамни, дея ўз-ўзимга савол бераман. Чуқурроқ ўйлаб кўрилса, жавоб тамомила бўлакча. Мустақилликка эришганимиз шарофати билан айрим даргоҳларнинг ёпиқ эшиклари очилгач, журналист сифатида “Мунавварқори Абдурашидов, Салимхон Тиллахонов ва бошқалар”, дея номланган жиноий иш билан танишишимга тўғри келди. Бу иш бўйича юртимизнинг 87 нафар ўғлони ҳибсга олинган ва уч йилдан ўн йилгача озодликдан маҳрум этилиб, совуқ ўлкаларга бадарға қилинган. Улардан 15 нафари Москвадаги “Бутирка” турмасида азоб чекиб, РСФСР жиноят мажмуаси 58-моддасининг турли бандларига кўра, баъзилари эса бир неча банди билан ўлим жазосига ҳукм этилиб, отиб юборилган.

Олтмиш йиллик бедаракликдан сўнг юртимизнинг мустақилликка эришгани туфайли отам тақдиридан хабар топишим менга, оиламга насиб этган илк қувонч бўлди. Қолаверса, бу орқали шўро тузуми даврида халқимиз бошига мустабид тузум солган шўр-савдоларни очиб берди. Зеро, бу ва бошқа жиноий ишлар орқали халқимиз орасидан етишиб чиққан шоир ва ёзувчилар, оддий колхозчилар, мачитларнинг имомлари, уламо ва эшонларни Ўзбекистонни СССРдан ажратиб, мустақил буржуа давлати тузишга уринишда айблаб, қатл этилгани маълум бўлди. Булардан бохабар бўлишимизни мен истиқлол туфайли эришганимиз илк ёруғ кунлар шарофати деб билдим.

Мустақиллигимиз туфайли кейинги ўн йилликда мамлакатимизда қандай ўзгаришлар юз бергани ҳамманинг шундоққина кўз ўнгида. Бугун пойтахтимизгина эмас, балки бутун мамлакат катта қурилиш майдонига айланган. Янги-янги қурилаётган мактаб, лицей ва коллежларнинг санаб адоғига етиш амримаҳол. Бу бунёдкорлик ишлари орасида мустақиллигимиз учун тенгсиз курашда шаҳид кетган ватандошларимиз хотирасини абадийлаштириш борасида олиб борилаётган хайрли ишлар беқиёсдир. Шундай чоғда Президентимиз Ислом Каримовнинг қуйидаги сўзлари хаёлингда такрорланаверади: **“Жафокаш халқимиз асрлар давомида не-не оғир синовлар, машаққатли кунларни кўрмади. Ўз озодлиги, эркинлиги, тинч ҳаёти йўлида курашиб, беҳисоб қурбонлар берган ота-боболаримиз жасорати тарихий хотирамиздан ҳеч қачон ўчмайди”**.

Ҳа, шундай, уларнинг жасорати хотирамиздан ҳеч қачон ўчмайди. Вазирлар Маҳкамасининг **“Ватан ва халқ озодлиги йўлида қурбон бўлган фидойилар хотирасини абадийлаштириш тўғрисида”**ги қарорига кўра, Юнусобод тумани ҳудудида ҳайқириб оқиб ўтган “Бўзсув” ёқасида мустамлакачилик даври қурбонлари хотира мажмуаси барпо этишга киришилгани ва бир йилга етар-етмас бу муаззам обиданинг қурилиб битгани бунинг ёрқин далилидир.

Фикри-зикримда абадийга қоладиган ўша 2000 йилнинг 12 майи тонги. Чунки Президентимиз Ислом Каримов **“Шаҳидлар хотираси”** ёдгорлик мажмуи очилишида сўзлаган нутқида шундай деган эди: “... **Бу зиёратгоҳни биз қатағон қурбони бўлган, жисми олис-олисларда қолиб кетган Маҳмудхўжа Беҳбудий, Мунаввар қори, Усмон Носир, Убайдулла Хўжаев, Саид Аҳрорий, Боту, Исҳоқжон Ибрат, Элбек сингари юзлаб юртдошларимизнинг ҳам рамзий мозори сифатида қабул қилмоғимиз керак, деб ўйлайман...”**

Қувончимнинг чеки йўқ. Олтмиш йилдан ортиқ бедаракликдан сўнг муаллим, журналист ва дипломат Саид Аҳрорийни Она Ватани ана шундай эъзозлади... Она Ватан озодлиги йўлида кафансиз ва бежаноза кетганлар эъзози шу билангина кифояланмайди. **“Шаҳидлар хотираси”** ёдгорлик мажмуида айни дамларда катта тайёргарлик ишлари бораётир. Бу ерда “Қатағон қурбонлари хотираси” музейи қуриб битказилди. Айни кунларда — айни соатларда бу музейни ишга тушириш билан боғлиқ ишлар амалга оширилаётир. Бу музейга қадам қўйган ҳар бир ҳамюртимиз яқин ўтмишимиздаги катта фожиаларнинг гувоҳи бўлади. Ўзи ҳибсга олиниб, уй-жойи мусодара этилиб, ота-онаси, хотини ва фарзандлари кўчага қувғин қилинган ёки етимхоналарга топширилган садпора оилалар фожиасига шоҳид бўлади. Ана шундай шароитда бўлса-да, асраб қолинган уларга тааллуқли суратлар, ҳаёт чоғларида тутган буюмларини кўрадилар. Муҳими шундаки, бунда улар яна қатағон қурбони бўлган юртдошларимизнинг қамоқхонада олинган суратларини кўриб, улар бошига тушган шўр-савдоларнинг, хўрлик ва хорликларнинг гувоҳи бўладилар...

Ўйлайманки, бу музей, айниқса, ўсиб-улғайиб келаётган ёшларимиз учун мустабид тузумнинг ватандошларимиз бошига солган жабру жафони тушуниб етиш, мустақилликнинг қанчалар буюк ва нодир бахт эканини англаш — доруломон кунларни қадрлашга ўргатувчи сабоқ бўлади.

Ҳа, қувончимнинг чеки йўқ — мустабид тузум чок-чокидан сўкилиб, қайтмасга кетди — ҳурриятга эришдик. Мана, эртаиндин истиқлолимизнинг 11 йиллигини байрам қиламиз. Яйраб-яйраб, ўйнаб-кулиб байрам қиламиз.

Бахтимизга кўз тегмасин — ёмон кўзлардан асрасин.

31 АВГУСТ КУНИ ХАЛҚИМИЗ ҚАТАҒОН ҚУРБОНЛАРИ ХОТИРАСИНИ ЁД ЭТАДИ

Зулм ва зўравонликка қурилган мустабид, бешафқат тузум даврида ўзлигини, миллат қадр-қимматини теран англаган, ижтимоий-сиёсий онги юксак, халқни уйғотишга, халқни бошқаришга қодир бўлган, маърифат ва маънавият йўлида фидойилик кўрсатган барча ақл-заковат соҳибларининг жасадлари мана шу тепалик ва жарликларда ном-нишонсиз қолиб кетган. Мана шулар қаторида сиёсатдан мутлақо узоқ бўлган, минг-минглаб оддий деҳқонлар, ҳунарманд-косиблар, ишчи-хизматчиларнинг бегуноҳ қурбон бўлиб кетгани тасаввурга ҳам сиғмайдиган аянчли бир ҳолдир. Ана шу азиз аждодларимизнинг арвоҳлари шунча йиллар давомида ҳаловат ва ором топмасдан, мана шундай кунларни кутар эди.

Биз уларнинг ушалмаган орзу-армонлари олдида, орадан шунча вақт ўтган бўлса-да, ҳали-ҳануз дил яраси битмаган, кўз ёшлари тинмаган, ўша айрилиқнинг дарду ғами билан яшаб келаётган қавму қариндошлари, яқинлари, зурриётлари олдида, Яратганимиз олдида бугун ўз инсоний бурчимизни адо этмоқдамиз.

Ислом КАРИМОВ

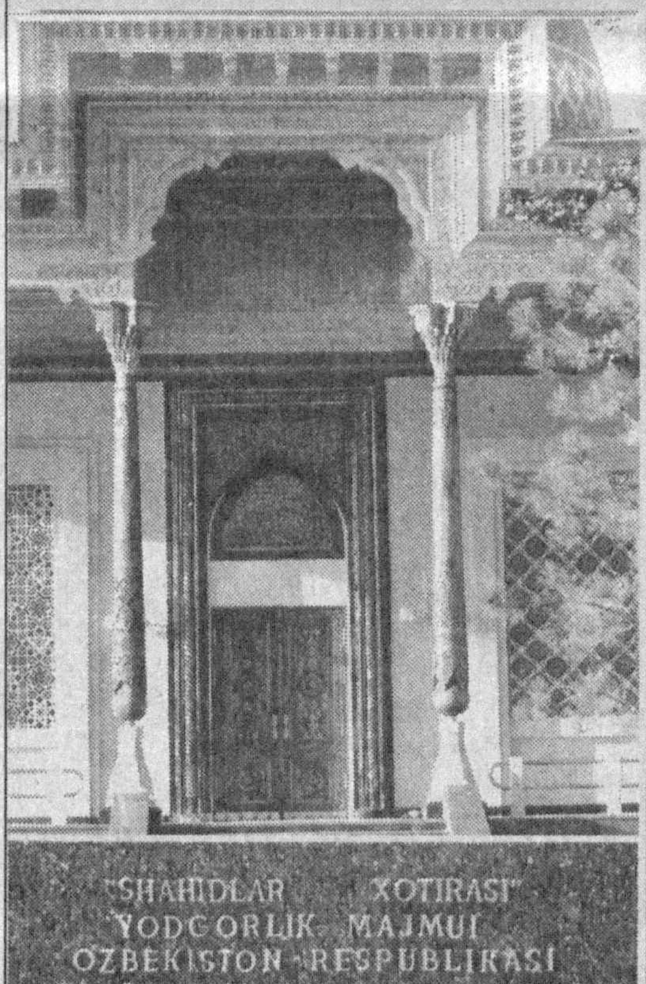

Ушбу сондаги суратлар муаллифи: Абдуғани ЖУМАЕВ

ИСТИҚЛОЛ ЙИЛЛАРИДА ҚАТАҒОН ҚУРБОНЛАРИ НОМИНИ АБАДИЙЛАШТИРИШ БОРАСИДА ҚИЛИНГАН ХАЙРЛИ ИШЛАР

- *1991 йилнинг 6 февралида адабиёт ва санъат соҳасида Абдулла Қодирий номидаги Ўзбекистон Республикаси Давлат мукофоти таъсис этилди.*
- *1991 йилнинг 25 сентябрида Абдулла Қодирий, Абдулҳамид Сулаймон ўғли Чўлпон, Абдурауф Фитратга ўлимидан кейин Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Республикаси Давлат мукофоти берилди.*
- *1994 йили озодлик йўлида жонини фидо этган улуғ ёзувчи Абдулла Қодирий (раҳматли)га мамлакатда биринчи бўлиб Ватаннинг юксак мукофоти — “Мустақиллик” ордени берилди.*
- *1994 йилнинг 6 декабрида Абдулла Қодирий таваллудининг 100 йиллиги нишонланди. Тошкентда ёзувчи номини олган маданият ва истироҳат боғида унинг ҳайкали очилди.*
- *1996 йил 19 июнда Бухорода Файзулла Хўжаев ҳайкали очилди.*
- *1996 йил 20 декабрда Абдурауф Фитрат таваллудининг 100 йиллиги муносабати билан Тошкентда тантанали йиғилиш ва илмий анжуман бўлиб ўтди.*
- *1999 йили улуғ шоир Абдулҳамид Сулаймон ўғли Чўлпон (раҳматли)га Ватаннинг юксак мукофоти — “Мустақиллик” ордени берилди. Озодлик йўлида жонини фидо қилган миллатпарвар шоирга Андижонда ҳайкал ўрнатилди.*
- *1999 йилнинг 22 июлида “Ватан ва халқ озодлиги йўлида қурбон бўлган фидойилар хотирасини абадийлаштириш тўғрисида”ги Вазирлар Маҳкамаси қарори эълон қилинди ва унда Юнусобод туманидаги Бўзсув қирғоғида мустамлакачилик даври қурбонлари хотира мажмуасини барпо этиш, шунингдек, “Шаҳидлар хотираси” хайрия жамғармаси тузиш, қатағон этилган фидойи ватандошларимизни номма-ном аниқлаш, кўп жилдлик “Қатағон қурбонлари” хотира китобини яратиш, шаҳид кетганларнинг ҳаёт йўли, илмий-ижодий меросини кенг жамоатчиликка етказиш каби қатор хайрли вазифалар белгилаб берилди. Шундан келиб чиқиб, пойтахтнинг Бўзсув мавзесида “Шаҳидлар хотираси” ёдгорлик мажмуи барпо этишга киришилди.*
- *2000 йилнинг 28 январида Президент Фармонига кўра, Мирзо Улуғбек номидаги Тошкент Давлат университетига Ўзбекистон Миллий университети мақоми берилди, тарихий ҳужжатлар асосида унинг асосчилари — жадид зиёлилари, ташкил этилган санаси — 1918 йилнинг 12 майи, деб белгиланди.*
- *2000 йилнинг 12 майида “Шаҳидлар хотираси” ёдгорлик мажмуининг очилиш маросими бўлди.*
- *2001 йил 1 майда “Қатағон қурбонларини ёд этиш кунини белгилаш тўғрисида” Президент Фармони эълон қилинди.*

Мазкур Фармонга биноан қатағон қурбонларини ёд этиш маросими ҳар йили 31-август куни — Мустақиллик байрами арафасида пойтахтимиз Тошкент шаҳридаги “Шаҳидлар хотираси” ёдгорлик мажмуида ўтказилиши белгиланди.

БАРҲАЁТЛИК

Одил ЁҚУБОВ,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

Халқимизда савоб иш, савоб юмуш, деган гаплар бор. Аслида эл-юрт фойдаси учун қилинган ҳар бир иш хайрлидир. Лекин боболаримиз айтганларидек, Оллоҳу таолога ҳам манзур бўладиган ишлар борки, бевосита Президентимиз Ислом Каримов ташаббуси ва раҳномолигида бунёд этилган "Шаҳидлар хотираси" ёдгорлик мажмуи ана шундай Яратганга ҳам хуш келган савоб ишдир.

Гоҳо-гоҳо кечалари уйғониб кетсам, фақат халқ деб туғилган, тирик эканки, халқ деб ва умрларининг интиҳосида ҳам «Халқим, сенинг тақдиринг не бўлади, келажагинг не бўлади, наҳот то абад умринг қулликда ўтса", дея жон таслим қилган улуғ инсонлар эсимга тушганида, юракларим зирқираб кетади. Ва беихтиёр доруломон кунларга етиб келганимизга шукроналар айтаман. Ўша улуғ ватандошларимиз номлари эъзозланаётганидан беҳад қувонаман.

Истиқлол йиллари “Шаҳидлар хотираси” ёдгорлик мажмуига ўхшаган юзлаб эзгу ва савоб ишлар амалга оширилдики, буларнинг бари моҳият-эътибори билан жамиятимизда тарихий адолатни тиклаш, инсон хотирасини эъзозлаш сингари қутлуғ мақсадларга хизмат қилади.

Бундан бор-йўғи ўн йилча муқаддам бу мажмуа ўрни дарага ўхшаган пастқам, кўримсиз жой эди. Инсоннинг қўли гул, деганлари рост экан. Ҳозир ўша ташландиқ жойларнинг ўрнига барпо этилган, кўнглингда эзгу, маъюс туйғуларни жўш урдирадиган бу обод ва сокин зиёратгоҳни кўрганингда кўзинг қувонади. Йўқ, фақат унинг гўзаллиги учун, кўркамлиги учун эмас, балки халқимизнинг энг азиз, унутилмас, энг буюк фарзандларининг хотираси юксак қадр топгани учун ҳам “Шаҳидлар хотираси” ёдгорлик мажмуи муқаддас зиёратгоҳдир.

Зиёратгоҳ ёнидан ўтаётганда ёки уни кезганда, киши қалбини қандайдир эзгин ўй-хаёллар, сукунат, ўйчанлик қамраб олади. Бу мажмуанинг бунёд этилгани, ҳақиқатан, Оллоҳнинг ҳам, бандасининг ҳам кўнглидаги иш бўлди.

Ҳа, истиқлол йилларида Ўзбекистон чиндан обод мамлакатга айланди. Халқимизнинг етти ёшдан етмиш ёшгача бўлган фуқароларимиз бу эзгу ишлардан фахрланади, уларни кўриб қувонади, ёш боладай яйрайди.

Пойтахтимиз ҳарчанд обод бўлаётган, бир-биридан кўркам замонавий бинолар, кўприклар, йўллар бунёд этилаётган бўлса-да, лекин барибир “Шаҳидлар хотираси” ёдгорлик мажмуи — бу муқаддас макон меҳнаткаш, заҳматкаш, соддадил ўзбек халқининг қалби тўридан жой олди.

Ҳар йили мустақиллик тантаналари арафасида эрта тонгда мовий гумбазли зиёратгоҳ, гўзал фавворалар, мўъжаз хиёбонлар бўйлаб шаҳидлар хотирасига ўқилган Қуръон оятлари янграйди. Ота-боболар удумига кўра, маросимга келганларга ош тортилади. Бу тадбирлар авлоддан авлодларга ўтадиган муборак анъанага, удумга айланди. Ана шундай эзгу анъаналарга асос солган, **“Шаҳидлар хотираси”** ёдгорлик мажмуи ва бу зиёратгоҳда **«Қатағон қурбонлари хотираси»** музейи яратилишида бош-қош бўлган Юртбошимиз Ислом Каримовнинг эзгу ишлари доимо халқимиз тилида ва дилидадир. Ҳали бу зиёратгоҳ не-не кўнгилларда Ватан туйғусини ардоқлаб, уларга озодлик дарсидан сабоқ беражак.

КЎНГИЛЛАРДА АБАДИЙ ЯШАЙДИ

Наим КАРИМОВ,
“Шаҳидлар хотираси” хайрия жамғармаси раиси

Салкам бир ярим аср давомида мустабид ва ёвуз тузумнинг қонли қамчиси остида яшаган халқимиз бошига ёғилган бало-қазо, мусибатларни санаб саноғига етиш мушкул. Бинобарин, қонли инқилобга қадар чоризм олиб борган манфур сиёсатга қарши курашда халқимизнинг ўн минглаб жасур фарзандлари жасорат кўрсатиб, шу юрт тупроғининг ҳар бир қаричини деб жанг қилиб, шаҳид бўлган. Қизил империя замонида эса зиёли ва маърифатпарвар кишилар халқ ва миллат тақдирини нечоғли ўйинчоққа айлантириб, унинг тарихи, урф-одатларига нисбатан қонли панжасини ботираётган сиёсатни кўриб, қаттиқ изтиробга тушган ва бунинг олдини олиш мақсадида бонг уришган. Шу тариқа 30-йиллар халқимизнинг фарзандлари билан оддий одамлар ҳам қатағон гирдобига тортилган. Бу машъум сиёсат нафақат қатағонга учраган кишилар, балки улар ортида қолганлар — аҳли аёли, фарзандлари, қавму қариндошларининг ҳам ҳаётини бутунлай издан чиқариб юборган. Бугун ўша машъум давр архивларига мурожаат қилсак, асосан маърифатпарвар ва зиёли кишилар кўпроқ қатағон қурбонига айланганини кўрамиз. Ҳолбуки, ўша даврда Абдулла Қодирий, Фитрат, Чўлпон, Усмон Носир сингари халқ тақдири ва келажаги учун куйиб ёнган минглаб зиёлилар халқ душмани эмас, халқ қаҳрамони эди. Мустақиликка эришгач, ана шу тарихий адолат жамиятимизда тўла қарор топиши савоб ишларнинг савоби бўлди. Муҳтарам Юртбошимиз ташаббуси билан мустамлакачилик даври қурбонлари хотирасини абадийлаштириш комиссияси тузилиши, “Шаҳидлар хотираси” ёдгорлик мажмуининг барпо этилиши билан куникеча “халқ душмани” деган тавқилаънатни кўтариб юрган шаҳид кетган кишиларнинг авлодлари бошини кўтариб, эл-юртнинг кўзига ҳеч бир хижолат чекмасдан қарайдиган бўлишди. Яқин-яқинларгача «Шаҳидлар хотираси» ёдгорлик мажмуи барпо этилган жойлардан ўтганимизда ҳам ўлим сари бораётган бегуноҳ аждодларимизнинг нола-ю фарёдлари эшитилиб тургандек бўларди. Ёдгорлик мажмуининг барпо этилиши билан уларнинг сарсон-саргардон руҳлари бу табаррук масканда ором топгандай бўлди.

Яқин-яқингача эшиклари очилмай келган архивларда ўтириб ишлаш чоғида қилган хулосамиз шундан иборатки, ўзини жаҳондаги энг демократик, яъни инсонпарвар деб эълон қилган советларнинг давлат дарахти бегуноҳ фуқароларнинг дарё-дарё қони эвазига кўкарган экан. Юз минглаб қатағон қурбонлари бу табаррук заминни саждагоҳ каби муқаддас билган, унинг дахлсизлиги йўлида курашган ва ҳалок бўлган. Она замин уларнинг қони билан янада мўътабарлашган.

Шу кунларда яна бир хайрли ишни амалга ошириш арафасида турибмиз. Президентимиз ташаббуси билан “Шаҳидлар хотираси” ёдгорлик мажмуи қошида мустақиллигимизнинг ўн бир йиллигини нишонлаш арафасида, яъни 31 август куни қатағон қурбонлари хотираси ёд этилади. «Қатағон қурбонлари хотираси» музейи очилади. Бунгача “Шаҳидлар хотираси” жамғармаси ходимлари турли вилоятларда сафарда бўлиб қайтишди. Сафар давомида қатағон даврида турли хўрлик ва тазйиққа учраган тирик кишилар билан учрашувлар ўтказилиб, бўлажак музей учун экспонатлар, расмлар, ҳужжатлар ва ўша даврга оид буюмлар баҳоли қудрат йиғиб келтирилди. Бундан ташқари, жамғарма қошида “Мерос” илмий-амалий экспедицияси ҳам қатағон даври қурбонларини аниқлаш ва изларини қидиришда қизғин фаолият олиб бормоқда. Қатағон даврига бағишланган музей асосан ўзбек халқининг мустақиллик давригача бўлган 130 йиллик тарихини ўзида қамраб олади. Музей қурилиши ва жиҳозланиши ҳозирги кунларда тўхтовсиз давом этмоқда. Музей беш залдан иборат бўлиб, унда ҳозиргача қатағон йиллари тўғрисида маълумот берадиган 5 мингдан ортиқ фотосурат, ҳужжатлар, китоблар ва турли-туман буюмларни жойлаштириш мўлжалланган.

Шу билан бирга, хайрия жамғармаси томонидан қатағонга учраган аёллар ҳаёти ва тақдири хусусида атрофлича маълумот берадиган “Қор қўйнида лолалар” деган биринчи туркум рисола нашр қилинди. Унинг кейинги қисмини эса шу йилнинг охирига қадар нашрдан чиқариш мўлжалланган.

Ватан ва халқ озодлиги, бахт-саодати йўлида шаҳид кетган аждодларимиз учун ўлим йўқ. Уларнинг хотираси халқимиз ёдида абадий яшайди.

УЛКАН МАЪНАВИЙ ҲОДИСА

Азалдан меҳр-мурувват, хайр-эҳсон, аждодлар руҳини эъзозлаш каби инсоний қадриятларга амал қилиб келган халқимиз 31 август куни яна бир савоб ишнинг гувоҳи бўлади. Шу куни пойтахтдаги “Шаҳидлар хотираси” ёдгорлик мажмуида Президентимиз ташаббуси билан барпо этилган “Қатағон қурбонлари хотираси” музейи очилади. Мазкур музейнинг очилиши халқимиз маънавий ҳаётида улкан аҳамиятга эга. Зеро, ўтган аждодлар руҳини эъзозлаш, улар хотирасини ёд этиш — дунёдаги энг эзгу амаллардан биридир. Музей тимсолида халқимиз қатағон даврида қурбон бўлган минг-минглаб бегуноҳ фарзандларига эҳтиром кўрсатади. Уларнинг хотирасини ёд этиб, руҳи покларига дуолар ўқийди. Бу ҳодисанинг яна бир аҳамиятли жиҳати шуки, инсон умри ҳеч қачон беиз кетмайди. Ундан нимадир авлодларга мерос бўлиб қолади. Қатағон қурбонларидан ҳам китоб, хат, фотосурат ёхуд бирор буюм сақланиб қолгани шубҳасиз. Улар музейга қўйилса, уни кўрганлар шаҳидлар хотирасини ёд этиш баробарида доруломон кунларга шукроналар айтишади ва бу кунларга ўз-ўзидан эришилмаганлигига ийමон келтирадилар. Чунки истиқлол минг-минглаб бегуноҳ ватандошларимизнинг ҳаёти ва қони эвазига қўлга киритилди. Шу боис уларнинг хотирасини ёд этиш авлодлар учун ҳам қарз, ҳам фарздир.

Учинчидан, шаҳид кетганларнинг авлодлари музейни зиёрат қилиб, эл-юрт ва Ватан озодлигига бахшида этилган умр ҳеч қачон унутилмаслиги, халқ қалбида абадий яшашига амин бўлишади. Шунингдек, мустабид тузум халқимиз бошига не кўргуликларни солганига ўз кўзлари билан гувоҳ бўлишади ва озодликнинг қадрини янада теран англаб етишади. Бу ҳол уларнинг келгуси ҳаёт йўлларида мустаҳкам тиргак вазифасини бажаради. Хуллас, Президентимиз Ислом Каримов ташаббуси билан қуриб битказилган “Қатағон қурбонлари хотираси” музейи ана шундай жиҳатлари билан халқимиз маънавий ҳаётида рўй берган улкан ҳодиса саналади.

Баҳодир СУЮНОВ,
ТДЮИ ўқитувчиси

ЯХШИ ОДАМ ЭДИ...

Мен халқ таълими ходими Носир Саидийнинг қизи бўлман. Отамни 1939 йили қамашган. Қишда, январда НКВД ходимлари уйимизни тинтув қилишди. Биз, ёш болаларни ҳам ота-онамиз олдида ечинтириб кўришган.

Онам ҳомиладор эди. Унга ҳам, ечинасан, дейишган, ечинтиришган. Отам йиғлаб: “Гулсумхон, кечир, жоним, ҳимоя қила олмайман сенларни, кечир”, деб жовдирагани ҳамон ёдимда. Шундан сўнг онам эс-ҳушидан айрилиб, руҳий касалликлар шифохонасига тушиб қолди. Бир оз ўтгач, кўзи ёриши керак бўлгани учун шифохонадан чиқаришди.

Биз кўчада қолиб кетдик. Колхоз далаларида лавлаги териб, еб юрдик. Онам, мен, укам Тўлқин инсон зоти кўрмаган азоб-уқубатларни кўрдик.

Биз қашшоқликда улғайган бўлсак-да лекин Носир Саидийнинг фарзандлари эканимиздан фахрланамиз. Отам яхши одам эди...

Онам йиғлай-йиғлай, 1974 йили вафот этди. Унинг уятдан адо бўлиб, шир-яланғоч турган ҳолати ҳамон кўз олдимдан кетмайди.

Отам раҳматли, етимларга нисбатан мурувватли бўлинглар, уларнинг бошини силанглар, шунда ўзларингнинг ҳам ҳожатларинг раво бўлади, деб насиҳат қилар эди. Биз — етимларга шундай раҳм кўрсатадиган мурувватли замон келди. Кўкрагимиздан тошдек босиб ўтган “халқ душмани”нинг оила аъзоси деган тавқилаънатдан халос бўлдик. Биз ҳам қадр топдик. Davраларнинг тўрида ўтириш насиб этди. Яхшилар меҳридан баҳраманд бўлдик.

Олийҳиммат Юртбошимизнинг саъй-ҳаракатлари туфайли қатағон қурбонлари ёд этилиб, улар хотирасига эҳтиром кўрсатилаяпти, уларнинг муборак номлари улуғланиб, фарзандлари ҳолидан хабар олинаяпти.

Бу яхшиликлар биздан қайтмаса, худодан қайтсин!

Раъно АШУРБЕКОВА,
Тошкент

ҚИЗАРИШ

— Туманимизда бозор муносабатлари учун ҳамма йўллар очиқ. Ер-мулкни хусусийлаштириш ва ўзининг ҳақиқий эгалари — тадбиркорлар қўлига бериш соҳасида ҳеч қандай тўсиқ йўқ. Агар мулкимиз битта бўлса, уни ҳатто икки бора хусусийлаштиришга ҳам тайёрмиз.

Нотиқ — туман ҳокимлигининг мутасадди ходими залдаги уч юз-тўрт юз нафар одамни оғзига қаратиб, бурро-бурро сўзларди. Бироқ шу пайт залда аллакимнингдир "пиқ" этиб кулгани эшитилди.

— Хўш, бунинг нимаси кулгили экан, — дея важоҳат билан ўтирганларга ўшқирди тепа сочи тикка бўлган нотиқ. Шунда биров ўрнидан туриб, нотиққа гап қотди:

— Битта мулкни икки бора хусусийлаштириш, деган гап менга кулгили туюлди, "ёшулли". Шунга ўзимни тутолмай қолдим, узр!

Бу қисқа мулоқотдан сўнг "ёшулли" гапни қисқа қилишга мажбур бўлди. Бехос оғиздан чиққан гап аслида қонунга хилофлигини фаҳмлади чоғи, бироз довдираб қолди. "Нега энди хусусийлаштирмас эканмиз. Ҳали бу ҳақда ўйлаб кўрамиз", деганича минбарни шоша-пиша тарк этди.

Очиғи, ушбу йиғин қандай тугагани ва унда баён этилгани каби "қовун тушириш" воқеаси чиндан ҳам рўй бергани ёки бермаганига кафил эмасмизу, аммо ер-мулкни Шовотда такрор сотишгани, икки кишига тақсимлашганини яхши биламиз. Ҳа, чиндан ҳам шундай. Қайта хусусийлаштиришни ҳали кўплар тасаввурига сиғдиролмай юрган бир пайтда шовотлик "ёшулли"лар бу ишни қойилмақом уддалаб ташлашди. Ўйлаб топилган тадбирнинг тўғрилиги хусусида ҳатто озгина истиҳолага ҳам боришмади. Жилла бўлмаса, қонунга ҳам мурожаат этишмади. Натижада бутун бошли "Ризқ" очиқ турдаги ҳиссадорлик жамиятининг ер-мулки деярли бир вақтнинг ўзида ҳам ҳиссадорларга, ҳам фермер хўжаликларга, ҳам қўшни ширкатга "инъом" этилди.

Шунингдек, "ҳиссадорлик жамияти ҳисоботга кўра, жамият 2001 йилни 22 миллион сўм миқдоридаги зарар билан якунлади. Ҳақиқатда эса 52 миллион сўмлик зиён кўрилган. Яъни, 30 миллион сўм миқдордаги иқтисодий зиён 2001 йил ҳисоботларига киритилмасдан, 2002 йилнинг январ ойидагина қайд этилган. Ҳисоботларда жами 35 гектар ерга пахта ва буғдой экилгани кўрсатилган. Пахтанинг ҳар гектаридан 9, буғдойнинг ҳар гектарида 20 центнер ҳосил олинган. Қолган 450 гектар ерда қандай экин ўстирилгани ва қанча даромад олингани ҳақида лом-мим дейилмаган. Даромад эса атиги 197 минг сўмни ташкил этган.

Жамият собиқ раҳбарларининг уқувсизлиги хўжаликни инқирозга олиб келган. 2001 йилнинг январ ойи ҳолатига кўра жамиятда 210 бош қорамол, 100 бош чўчқа, 31 қути ари уяси мавжуд бўлган. Йил охирига келиб, қорамоллар сони 63 бошга тушиб қолган. Шундан 23 бош қорамол маош тариқасида ишловчиларга бериб юборилган. Чўчқачилик ва асаларичилик эса бутунлай тугатилган". (Жамият кузатув кенгаши раиси Абдураҳмон Мўминовнинг маълумотномасидан).

"Ризқ" ўз "ривожи"нинг ана шу босқичига етганда туман ҳокимлиги мутасаддиларининг кўзини мошдай очиб, вужудини титроқ ва ҳайратга соган ғалати воқеалар бирин-кетин рўй бера бошлади. "2001 йилнинг 5-ноябр ва 11-декабр кунлари, 2002 йилнинг 8-феврал куни жамиятнинг очиқ савдога қўйилган 66,4 фоиз миқдордаги қимматли қоғозларини шерикларим — Анвар Бекчонов (жами 1143 та акция) ва Илҳом Бекчонов (...) билан биргаликда сотиб олдик. Бунда ўзимнинг улушим 2700 та акцияни ташкил этади. (Абдураҳмон Мўминовнинг шикоят хатидан).

Ҳеч кутилмаганда бунча миқдордаги акциянинг сотилиб кетиши ва у атиги уч киши томонидан харид қилиниши, афтидан ҳокимликдагиларни чўчитиб юборган. Сирасини айтганда, улар ер-мулкнинг янги эгалари томонидан жамиятни инқирозга олиб келган собиқ рабарларнинг "кавуши"ни тўғирлаб қўйишидан чўчишган. Зеро, ҳоким тайинлаган раҳбарга келиб-келиб, аллақандай акциядор ишончсизлик билдирса-ю, суробини тўғрилаб қўйса, бунга "ёшулли" куймай, бошқа ким куйсин? Бунинг устига "синалмаганнинг сиртидан ўтма", деган нақлга ҳам амал қилинмоғи лозим. Ким билсин, балки "Ризқ"нинг янги эгалари унинг аввалги раҳбарларидан ҳам уқувсизроқдир? Бутун бошли хўжалик ва унинг ер-мулкини нотаниш одамга ишониб бўларканми?

— Биз хўжаликнинг давлат мулк қўмитаси томонидан сотувга қўйилган акцияларини ғараз ниятда сотиб олмаганлигимизни туман раҳбарлари ҳатто тушунишни ҳам исташмади, — дейди мулкдор Абдураҳмон Мўминов. — Ниятимиз хўжаликни инқироз ботқоғидан тортиб олиш-у, пировардида бирни иккига дўндириб, ҳудуд аҳолисининг эгнини бутлаш, қорнини тўйдириш, рўзғорини юргизиш, қолаверса, харжларимиз ўрнини тўлатишдан иборат эди.

Кенгаш раисининг ушбу шикоятни ҳиссадорлик жамиятининг ҳозирги раҳбари А. Норматов шундай шарҳлайди: «Биз қўшимча мини сут заводи, ўсимлик ёғи ишлаб чиқариш корхонасини қуриб, 20 та янги иш ўрни очишни иш режамизга киритган эдик. Шу йўл билан ишчилар сонини 140 нафарга етказишни мўлжалладик. Аммо кузатув кенгаши қарорига биноан жамиятнинг ишни эплолмаган раиси ва бош ҳисобчиси вазифасидан четлатилгани туман раҳбарларига маъқул келмади». Натижада ҳиссадорлик жамиятининг 66 фоизидан кўпроқ акциясини сотиб олган мулкдорларга қарашли 902 гектар ернинг 454 гектарини туман ҳокимининг 2002 йил 7 январдан 16 февралгача бўлган даврда чиқарган 11 та қарорига биноан 11 нафар фермерга ноқонуний равишда тортиқ қилиб юборишди. Қолган 573 гектар ерни эса қўшни "Бўстон" ширкат хўжалиги ихтиёрига беришди. (Яъни, куни кеча сотилган ерни фермерлари қайта ижарага беришади. Айнан ўша йиғинда иштирок этган кишининг билиб-билмай айтган сўзига монанд воқеа рўй беради — Муаллиф изоҳи) Мулк йўқламаси бўйича далолатнома тузилган маҳалда эса ҳиссадорлик жамиятининг 2 та ҳайдов трактори, 1 та сув насоси ва 1 та мосламаси йўқ эканлиги аниқланди. Ҳиссадорлик жамияти ана шу воситаларсиз фаолият кўрсатиши амримаҳол. Ер бўлмаса фермерлар молсиз, ёрдамчи цех ва корхоналар фаолиятсиз, одамлар ишсиз қолиши аниқ. Бундан ҳам ёмони — 2002 йилда давлатга пахта ва дон етказиб бериш бўйича контрактация шартномалари тузилиб, бўнак пуллари ўз вақтида олиб бўлинган. Энди жамиятга қарашли ерлар тортиб олинадиган бўлса, шартномавий мажбуриятларни ким ниманинг эвазига уддалайди? Олинган бўнак пулларини давлатга ким қайтаради? Шартномалар ажарилмаслиги натижасида солинадиган катта миқдордаги жарима кимнинг гарданига тушади?

Агар ушбу шикоятдаги далилларга ишонадиган бўлсак, А. Мўминов бошлиқ ҳиссадорлар хўжаликнинг қимматли қоғозларини эмас, нақ ғалва ва ғавғо-маломатлар уясини сотиб олишганига шак келтирмайсиз. Кўриниб турибдики, масала анча жиддий. Гап қонунларимизнинг топталаётгани ҳақида бораяпти. Хўш, ким ҳақ? Шикоятчиларми ёки туман ҳокимлиги мутасаддилари?

Шикоятни ўрганиш вақтида туман ҳокимлиги вакилига "Ризқ"қа қарашли ерлар қўшни хўжалик ва янги фермерлик субъектларига қай тарзда тақсимлаб берилгани хусусида савол бердик. Жавобдан фермерлар ихтиёрига ўтиб кетган 454 гектар экин майдони уларга чиндан ҳам ҳокимнинг махус қарорларига асосан берилгани маълум бўлди. Бироқ 573 гектар экинзорни қўшни "Бўстон" ширкат хўжалиги бериш ҳақидаги ҳоким қарорини ҳам топишолмади. Бу мазкур ер майдонлари "Ризқ" ва унинг ҳиссадорлари ихтиёрида қолдирилганлигини англатади. Лекин фермерлар мулкига айланган 454 гектар ернинг тақдири нима бўлади? Ҳиссадорлар эндигина сотиб олган ерлар нега фермерларга тортиқ қилиб юборилган?

Туманда фермерлик ҳаракатини ташкил этиш билан шуғулланувчи мутасаддилар бу саволларга жўяли жавоб қайтариш учун хўп уринишди. 573 гектар ерни "Бўстон" ширкат хўжалигига бериш борасидаги тараддудни мазкур экин майдонлари муқаддам ана шу ширкат ихтиёрида бўлгани билан изоҳлашди. Қизиқ, атиги икки йил муқаддам "Бўстон"дан олиниб, "Ризқ"қа берилган ўша майдонларни шоша-пиша аввалги эгаларига қайтариш кимга ва нимага зарур бўлиб қолди экан? Қолган 454 гектарни ҳам итоатгўйилигини "ёшулли"лар олдида аллақачон намойиш этиб улгурган "фермерлар"га зудлик билан тақсимлаб беришгани боисичи?

— Ҳаммаси "Ризқ"нинг акцияларини кўтара сотиб ола бошлаганимиздан кейин рўй берди, — деди афсус билан ҳиссадор Илҳом Бекчонов. — Ер-мулк "бегона"лар қўлига ўта бошлагани "ёшулли"ларни қаттиқ чўчитиб юборди. Шу боис фурсатни бой бермай, "Ризқ"ни қайта хусусийлаштириш тараддудига тушишди.

Боя таъкидланганидек, ҳозирча "Ризқ"нинг ерини "Бўстон" ширкати тасарруфига қайтариш тўхтатилган. Аммо фермерлар қўлига ўтиб кетган 454 гектар ерни улардан қайтариб олиш ҳазилакам иш эмас. Шу боис бирваракайига 2 соҳибнинг ихтиёрига "тутқазилган" ер аслида эгасиз. Бошқача айтганда, ярим йилки, унинг ҳақиқий эгаси ҳамон номаълум. Ана шунинг учун ҳам на акция соҳиблари, на фермерларнинг қўли ишга боради. Қонунни оёқости қилиш натижасида давлатимизга, мулкдорлар синфи вакиллари — оддий деҳқон ва чорвадорларга етказилаётган миллионларча сўмлик маънавий ва иқтисодий зиён учун масъулият ҳамда жавобгарликни елкага оладиган мард "ёшулли" эса ҳозирча Шовотда топилмаяпти.

Ҳокимнинг қарорига мувофиқ "Ризқ" жамиятининг фермер хўжаликларини тузиш жараёни эса янада ғаройиб. Аён бўлишича, фаолият учун ер майдонлари сўраб мурожаат қилган фермерларнинг аризалари ҳокимликда ҳатто қайд ҳам қилинмаган. Алоҳида хатжилдга жойлаб қўя қолинган, холос. Уларни рўйхатга олиш китобини излаб овора бўлманг. Чунки, бундай рўйхат китоби йўқ. Ҳиссадорлик жамиятидан ҳужжат излаш ҳам бефойда. Чунки зарур ҳужжатлар, чунончи умумий йиғилишга дахлдор баённомаларни сақлаш бу ерда ҳалигача расм бўлмаган. Ҳужжат нусхаларини фермер хўжаликлари учун тутилган жилдлардагина учратасиз. Янги фермер хўжаликларига "Ризқ"нинг экин майдонларини аратиб бериш масаласи кўрилган йиғилиш баённомаларини ҳам ана шу жилдлардан топасиз. Бироқ унинг қоунийлигига кафолат йўқ. Дарҳақиқат, янги фермер хўжаликларини тузиш билан шуғулланувчи комиссиянинг хулосаларидан айрим аъзоларнинг имзоларини ҳам изламай қўя қолинг. Уларни ҳам тополмайсиз. Фермерликка лойиқ кўрилган шахслар балки хўжаликка меҳнати синггган, ўтига ҳам, сувига ҳам чидаш бериб юрган фидойи кишилардир, дерсиз? Қани эди шундай бўл қолса? Афсуски, далиллар "фермер"лигини туман ҳокимлигидан ҳеч ким тан олмаган ва энг унумдор ерларга ("ҳоким бува"нинг илтифотига кўра) эгалик қилаётганларнинг 95 фоизи ҳиссадорлик жамиятига мутлақо бегона шахслар эканини кўрсатмоқда. Ҳали буниси ҳам ҳолва. Ҳиссадорлик жамиятининг фермер хўжаликларини ташкил этишга бағишлаб, 2001 йилнинг 5-сентябр куни ўтказилган умумий йиғилишида фақат мулкдорлар қатнашган. Ваҳоланки, қонун бўйича қимматли қоғозларнинг камида 60 фоизига эга бўлган акциядорлар иштирокидаги йиғинларгина ҳақиқий ҳисобланади. Туман ҳокимлиги мутасаддилари бу ҳолни йиғилиш ўтказилган пайти акцияларнинг бари сотилмагани, шу сабабли унда талаб этилган овозлардан ҳам камроқ киши қатнашганлиги билан хаспўшлашди. Лекин йиғилишда иштирок этиши мумкин бўлган акциядорлар, чунончи, овозларнинг 25 фоизига эга бўлган вилоят давлат мулк бошқармасидан ҳам вакил қатнашганлигини изоҳлашни хоҳлашмади. Хуллас, "Ризқ" жамияти ва унинг акциядорлари мулкини куппа-кундуз куни талон-торож этишга ҳаракат қилганлар қонун олдида қизариб қолишди. Сўзимизнинг якуни сифатида айтсак, бундай ҳолат онда-сонда бўлса-да, учраб тураётгани ачинарлидир. Бироқ бир нарса аниқ: халқ мулки ҳақиқий, ҳалол ва фидойи инсонлар қўлида бўлсагина унинг халққа нафи тегади. Бу ҳақиқатни Хоразмдаги мутасаддилар ҳам яхши билишса керак...

Абдулла СОБИРОВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

Ajab savdolar

ТАҲРИРИЯТДАН: ***Ушбу мақола чоп этилиши арафасида Хоразм вилояти хўжалик судининг Шовот тумани ҳокимлиги томонидан "Ризқ" ҳиссадорлик жамиятига қарашли экин майдонларини 12 та фермер хўжалигига ажратиб бериш юзасидан чиқарилган қарорларнинг қонунийлигини ўрганиб, бир тўхтамга келгани ҳақида хабар олдик. Унда айтилишича, судда туман ҳокимининг мазкур масала юзасидан қабул қилган 12 та қарорининг бари ҳақиқий эмас, деб топилибди. Шунингдек, судда иккинчи томондагилар ҳам қараб туришмабди. Улар ҳиссадорлик жамиятига қарашли мол-мулкнинг каттагина қисми "кимошди" савдосидан яширилганини рўкач қилишиб, мутасадди маҳкамаларга шикоят йўллабди. Ҳиссадорлик жамиятининг ҳозирги раиси А. Норматов бу масалага ойдинлик киритиш ниятида таҳририятимизнинг Хоразм вилоятидаги мухбирлик пунктига тегишли ҳужжатларни тақдим этган. Унда қайд этилишича, ҳиссадорлик жамияти мулки 1997 йилдаёқ тўла рўйхатга олинган, бу тадбир вилоят давлат мулки бошқармаси ва бошқа мутасадди ташкилотлар томонидан амалга оширилган. Шикоятда "рўйхатларда йўқ ёки "кимошди" савдосидан яширилган", дея баён этилган мулк ҳақиқатда мавжуд ва у сотувга қўйилиб, ҳиссадорлар томонидан харид қилиб олинган.***

Бу — бир томоннинг важи. Иккинчи тараф унга эътироз билдирса, ажаб эмас. У ҳолда хўжаликнинг "яширилган" мулки "кимошди" савдоси олдидан қай тарзда ва кимлар томонидан рўйхатга олинган ва нега сотувга чиқарилмаган, деган савол туғилади. Шу боис таҳририят одатдагидек бу каби саволларни мутасаддилар ҳукмига ҳавола этиши баробарида таҳририятга бир энликкина жавоб ёзишни унутмайди, деб умид қилади.

«Дўппи тикдим ипаклари тиллодан...»

Mitti maslahat

Рукн учун масъул: ҳуқуқшунос Т. ҚОРЁҒДИЕВ

ҲАҚОРАТ ЖАЗОСИЗ ҚОЛМАЙДИ

Ҳақорат — бу шахснинг шаъни ва қадр-қимматини қасддан камситишга киради. Агар эътибор берадиган бўлсак, бирон-бир арзимаган сабаблар туфайли қўни-қўшни, ёру биродарларнинг бир-бирини ҳақорат қилиши ёхуд ҳақоратни ўзи "касб" қилиб олган айрим кимсаларнинг бирорта сабаб топилди дегунча кишиларни ҳақорат қилишга тушиши каби ҳолатлар ҳаётда онда-сонда бўлса-да, учраб туради. Айтайлик, қўшнининг товуғи тасодифан бошқа бир қўшнининг томорқасига кириб, экинини пайҳон қилганда, бирор эркак бегона бир аёл билан ҳеч қандай асоссиз хиёнатда гумон қилинганида, эркакни қораловчи ҳақоратларнинг унинг аёли ёки аёлининг яқини томонидан айтилиши, ёки никоҳсиз туғилган болаларга нисбатан "сен зинодан туғилгансан", "сен ўз отангдан эмассан" каби ҳақоратомуз сўзларининг бегоналар томонидан айтилиши ёки икки кишининг бир-бирига "эй, ахмоқ сен зинокорсан", деганда иккинчи томоннинг бунга шу тақлидда жавоб бериши шу каби ҳолатлар қаторига киради.

Албатта, ҳақорат жиноят турига киради. Шунинг учун амалдаги қонунларимизда унга нисбатан маъмурий ва жиноий жавобгарлик белгиланган. Яъни Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги Кодексининг 41-моддасига кўра, ҳақорат қилганлик учун энг кам иш ҳақининг бир бараваридан икки бараваригача миқдорда жаримага тортиш жазоси белгиланган бўлса, Жиноят Кодексининг 140-моддасида шахснинг шаъни ва қадр-қимматини беодоблик билан қасддан таҳқирлаш, башарти, шундай ҳақоратлар учун юқорида кўрсатиб ўтилганидек маъмурий жазо қўлланилган бўлса, энг кам ойлик иш ҳақининг 50 бараваригача миқдорда жарима ёки бир йилгача ахлоқ тузатиш иши сингари жазо белгиланади.

Баъзан ҳақорат қилишнинг нашр қилиш ёки бошқача усулда кўпайтирилган матнда ёхуд оммавий ахборот воситалари орқали содир этилганлигининг гувоҳи бўламиз. Бундай ҳолларда айбдор шахс энг кам ойлик иш ҳақининг 50 бараваридан 100 бараваригача миқдорда жарима тўлаш ёки 1 йилдан 2 йилгача ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланади.

Агар ҳақорат қилиш: а) жабрланувчини ўз хизмат ёки фуқаролик бурчини бажариши муносабати билан боғлиқ ҳолда; б) хавфли рецидивист томонидан ёки туҳмат қилгани учун илгари судланган шахс томонидан содир этилган бўлса, энг кам ойлик иш ҳақининг 100 бараваридан 150 бараваригача миқдорда жарима ёки 2 йилдан 3 йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёхуд 6 (олти) ойгача қамоқ билан жазоланади.

«МИТТИ МАСЛАҲАТ»НИНГ МУАЛЛИФИ ҲАҚИДА СЎЗ

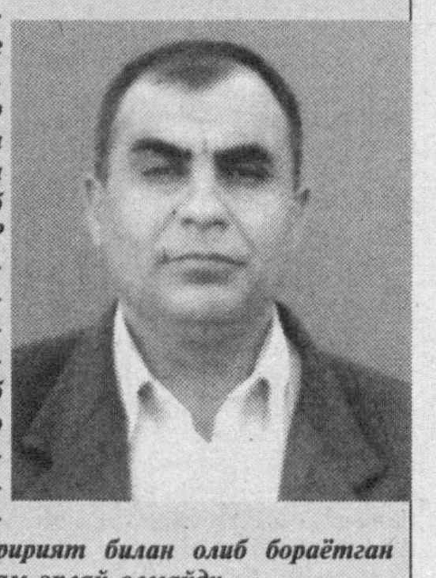

Газетамизнинг доимий муштарийларига Тошпўлат Қорёғдиевнинг исми шарифи жуда яхши таниш. Тўғриси, кўпчилик газетхонлар унинг "Митти маслаҳат"ларини ўқиб, "шу Қорёғдиев деганлари жуда жонкуяр журналист-да", деб қўйишса, ажаб эмас. Аслида-чи? Аслида Тошпўлат Қорёғдиев таҳририятимиздан маош олиб ишламайди. Кимдир унинг ёзаётганларини ўқиб, "Ҳа, энди маош олмаса, ишлаб нима қилар экан", деб ўйлаши мумкин. Яна кимнингдир хаёлидан "энди ёзиш-чизишга қизиққан одам ёзади-да", деган фикр кечар. Лекин ким нима деб ўйламасин, бугун Т. Қорёғдиевнинг таҳририят билан олиб бораётган ҳамкорликдаги ишларни ҳар ким ҳам эплай олмайди...

Бугун давр ҳар бир соҳа вакилларидан фидойиликни, жонкуярликни талаб қилмоқда. Т. Қорёғдиев даврнинг мана шундай талабларига жавоб бераётган муаллифларимиздан биридир. Юртимиз энг азиз, энг улуғ байрам — Мустақиллик тантаналарига тайёргарлик кўрмоқда. Биз мана шу муқаддас байрам арафасида таҳририятимиз билан доимий ҳамкорлик қилиб келаётган Тошпўлат Қорёғдиев ва бошқа ҳамфикр, ҳамкор қаламкаш дўстларимизни ҳамда барча юртдошларимизни қутлаймиз.

ТАҲРИРИЯТ

Attang!

ЛОҚАЙДЛИК НАТИЖАСИ

Пахтачилик мамлакатимиз иқтисодининг асосий тармоқларидан бири ҳисобланади. Шу боис пахта хомашёси қонун билан ҳимоя қилинади. Каттақўрғон туманидаги "Буюк Турон" ширкат хўжалигининг Чувиллоқ қишлоғида истиқомат қилувчи Ўктам Холдоров буни унутган кўринади. Чунки у уч бош қорамолини пахта даласига қаровсиз қўйиб юборган. Шунингдек, тумандаги "Пахтакор" ширкат хўжалигининг 5-бригадаси ҳудудида фуқаро Эгамберди Бердиевга тегишли қорамоллар ҳам пахтазорни пайҳон қилаётганлиги аниқланган.

Яқинда фуқаролик ишлари бўйича туман суди ушбу ҳолатлар бўйича тўпланган маъмурий материалларни кўриб чиқди. Суд Ў. Холдоров ва Э. Бердиевларга муайян миқдорда жарима солди. Ҳа, халқ мулкига панжа орасидан қараш ҳеч қачон яхши натижа олиб келмаган.

Йўлдош СУЮНОВ,
ҳуқуқшунос

ОЛОВНИ УШЛАГАН ҚЎЛ... КУЯДИ

СУД ОЧЕРКИ

Jinoyat va jazo

Инсоннинг оёғи тўғри йўлдан бир тоймасин экан. Агар у нафс қутқусига учиб шундай нопок йўлга кирдими, бас — кўз кўриб, қулоқ эшитмаган разилликларни содир этаверади. Иқбол ва унинг хотини Мавжуда ҳам кундан-кун тубанлашиб, инсоний қиёфаларини йўқотиб борарди. Энг даҳшатлиси, улар бу разилликларни ўзларининг жирканч ва тубан манфаатларини қондириш, бойлик орттириш йўлида содир этарди. Улар бу қора қилмишлари билан бегуноҳ инсонлар умрига зомин бўлаётгани, тинч оилаларнинг бошига кулфат келтираётгани, гўдакларни тирик етим қилаётганини ҳеч қачон хаёлига келтиришмасди. Йўқ, кин-адоват, нафс қутқуси, бойлик васвасаси уларнинг кўзини кўр, қулоғини кар қилиб ташлаган.

Ўша тун улар Аюбхоннинг умрига зомин бўлишгач, унинг жасадини Акмалнинг ёнига амал-тақал қилиб кўмишди. Аюбхондан қолган машинани Юнусали эртасигаёқ шоша-пиша қисмларга бўлаклади ва Қўқондаги "Мастона" бозорига олиб чиқиб, сотиб юборди.

Аммо жиноий гуруҳ икки бегуноҳ инсоннинг умрига зомин бўлганига қарамай, ҳамон ваҳшийликни бас қилай демас, аксинча, тобора кўзи қонга тўлиб борар, янги-янги қабиҳ режалар ўйлаб топишарди.

Орадан ҳеч қанча вақт ўтмай улар навбатдаги қотилликка тайёргарлик кўра бошлади. Энг аввало, Иқбол Юнусали Раҳмонов билан уй орқасидан чуқурлиги 1,5, узунлиги икки метр келадиган ўра ковлаб қўйишди. Ўра ковлаётиб, Юнусали Иқболга қараб, «бу жой қайси киракашга насиб этаркан», деди сирли илжайиб. Иқбол Юнусали нимага шаъма қилаётганини англаб, шошилмай жавоб берди:

— Бу жой Фарғона шаҳридан кимгадир аталган. Унинг "Жигули" си ҳам бор...

Эртаси кун Иқбол Фарғона шаҳрига йўл олди. У шаҳарнинг деҳқон бозори олдида мижоз пойлаб турган "ВАЗ 2106" русумли, давлат рақами "15 Е 0780" бўлган машинага яқин келиб, ҳайдовчига муддаосини айтди.

— Нархига келишсак, боришдан қочмаймиз,— деди ҳайдовчи.

— Кам бўлмайсиз, — деди Иқбол ҳам жилмайиб.

Улар 8000 сўмга келишиб, Сой-Шилдир қишлоғи томон йўл олишди.

Ҳайдовчи — Неъматилло Холбеков 1963 йилда Фарғона шаҳрида туғилган бўлиб, у асосан шахсий енгил машинасида одамларнинг ҳожатини чиқарарди. У машинани катта тезликда ҳайдаб бораркан, ёнида кўнгли очиқ, сахий мижоз ўтирганидан мамнун эди. Бундай ишларнинг ҳадисини олган Иқбол сир бой бермас, гўё ўзини яхши одам қиёфасига солиб, ҳайдовчининг ишончини қозонган эди.

Улар Сой-Шилдир қишлоғига қоронғи тушган маҳал етиб келишди. Иқбол ҳайдовчини қўярда-қўймай ҳовлига бошлаб кирди. Яхши одам экансиз, бир пиёла чой ичмай кетсангиз, хафа бўламан, деди. Неъматилла ҳам унинг илтифотини рад эта олмади...Уйда "меҳмон"ни Мавжуда билан бирга Юнусали кутиб олди.

Одатдагидек, тўкин дастурхон атрофида қуюқ "меҳмондорчилик" бошланди. "Меҳмон"га гоҳ Юнусали, гоҳ Мавжуда чой узатар, «дастурхонга қаранг, тотиниб ўтиринг», дея бири қўйиб, бири илтифот қилар эди. Неъматилла бу илтифотларни ҳақиқий меҳмондўстликка йўйган, хонадон эгалари жуда оққўнгил кишилар экан, деб ўйлар, хаёли кўчасига бирон-бир шубҳали фикр келмаган эди. Унинг бундай ўйга бориши бежиз эмас, шайтоннинг измига кирган уч нобакор шунчалик усталик билан муносабатда бўлишардики, кишининг кўнглида зиғирдек шубҳа-гумон уйғонмасди. Неъматилла ҳам ана шундай гирдоб қўйнига тушиб қолган, шу боис атрофида рўй бераётган воқеаларни табиий йўсинда қабул қилар, хонадон эгаларига худди узоқ вақт йўқотиб қўйиб, сўнг қайта топишган жигарбандларидек меҳри тобланиб қарар эди.

Аммо бало-қазо унинг бошига кутилмаганда ёпирилиб келди. Йўқ, йўқ, у ўз умрига кимлар ва нима учун зомин бўлаётгани, уларнинг муддаоси нима эканини англамай кўз юмди. У бўйнига симдан ясалган сиртмоқ солиб, бўға бошлашганда, кўзлари олайиб, жонҳолатда типирчилаб қолди. Бироқ бу ҳолат бир лаҳзага чўзилди, холос. Юнусали унинг бошига темир тўқмоқ ила зарб билан туширгач, бирдан тинчиб қолди. Бироқ шунга қарамай Иқбол сим сиртмоқни узоқ вақт бўшатмай турди.

Энг даҳшатли воқеа кейин рўй берди. Иқбол боя дастурхон атрофида ўтирган пайт Неъматилланинг тилла тишларини кўз остига олиб қўйган эди. Шунинг учун у жасадни ўрага кўмиш олдидан Неъматилланинг ана шу тилла тишларини қўпориб олди... Кейинчалик эса бу тилла тишларни қайсидир тиллафурушга 32 минг сўмга сотиб юборди. Неъматилланинг машинаси ҳам одатдагидек, бўлакланиб, бозорга олиб чиқилди.

Мазкур жиноий гуруҳ кундан-кун баттар қутуриб борарди. Биргина 2000 йилнинг ноябр ойида улар икки бегуноҳ одамнинг умрига зомин бўлишди. Тўртинчи қотиллик Юнусали Раҳмонов томонидан содир этилди.

Бешинчи қотиллик эса ҳаммасидан ошиб тушди. Гап шундаки, бу гал улар уйга бошлаб келган "меҳмон" — Мирзараҳмон Юнусов Мавжудага жуда яхши таниш, аниқроқ айтганда, унинг синфдоши эди. Унга кўзи тушиб, Мавжуданинг юраги орқасига тортиб, қўл-оёғи бўшашиб кетди. Ўзини жуда ёмон ҳис этди. Кўнглидан бунинг олдини олиш керак, деган ўй кечди. Сўнг қандайдир юмуш билан ҳовлига чиққан эрини ёнига чақирди-да, «шу одамни ўлдирмайлик, у менинг синфдошим», деди. У эрига кўзлари жовдираб, ялингандек алфозда қаради.

Бироқ дийдаси тош қотган Иқбол унинг гапига парво ҳам қилмади:

— Бу ерга қадам босган одам тирик чиқиб кетмайди,— дея ўшқириб жавоб берди.

Мавжуда унинг туйқус бузилган важоҳатидан қўрқиб, ортиқ бир нарса дея олмади. Иқбол аллақачон инсонийлик қиёфасини йўқотиб бўлган, бойлик, нафс қутқуси олдида у инсон умри, қадр-қимматини сариқ чақага ҳам олмас, буларнинг барини эти сесканмай топтаб ўтарди. Айни дамда ҳам у шундай йўл тутди. Дастурхонга фотиҳа ўқилгач, Мирзараҳмон уйдан чиқаётиб, сим сиртмоқ ҳавода "виз" этиб учиб, бўйнига қандай тушганини ўзи ҳам сезмай қолди. Лекин у ҳали ўзини ўнглаб олишга улгурмай туриб, Юнусалининг қўлидаги темир тўқмоқ ҳавога кўтарилди...

Ҳаётда ҳеч нарса жавобсиз қолмайди. Мирзараҳмоннинг аянчли ўлимидан сўнг Мавжуданинг хаёли кирди-чиқди бўлиб қолди. Уни уйқусида кимдир бўғгандек бўлар ва қаттиқ қўрқувга тушгандан совуқ терга ботганча ўз-ўзидан "дод" деб юборарди. Кейинчалик бу ҳолат Иқболга ҳам ўтди. Иккиси ҳам бирдек қўрқувга тушган, на ётиш, на туришда ҳаловат бор, аллақандай кўзга кўринмас куч бетиним таъқиб этар, азоб берарди.

Ана шундай кунларнинг бирида эр-хотин яна бир мудҳиш ишга қўл уришди: улар Мирзараҳмоннинг жасадини қайта ковлаб олиб, оловда ёқишди-да, унинг кулини Сирдарёга ташлаб юборишди. Улар ўзларидаги безовталикни Мирзараҳмондан кўришган, унинг арвоҳи бизни таъқиб этаяпти, деб ўйлашган эди.

Қиш ўтиб, баҳор келгач, эр-хотин яна жонланиб қолишди. Улар яна нафс илинжида "ўлжа" излаб йўлга чиқишди. Навбатдаги қотиллик 2001 йилнинг 1 мартида содир этилади. Бунга қадар Иқбол икки марта Чуст шаҳрига бориб келади. У иккинчи марта борганда, "Чуст-Поп" йўлида "ВАЗ 2106" машинасини учратади. Уни Саидикромхўжа Шарофиддинхўжаев бошқариб келаётган эди. Иқбол машина тўхтатиш учун қўл кўтарди. Машина тўхтагач, у ҳайдовчига Данғара туманининг Сой-Шилдир қишлоғига олиб бориб қўйишни, хизмат ҳақига 8000 сўм беришни айтади. Саидикромхўжа унинг илтимосига рози бўлади ва улар йўлга тушишади. Йўлда Саидикромхўжа гап орасида машинасининг носозлиги, айрим камчиликларидан шикоят қилади. Иқболга айнан шу нарса керак эди. У Саидикромхўжага машинасини кўнгилдагидек қилиб тузатиб беришга ваъда беради. Саидикромхўжанинг бундай кутилмаган илтифотдан боши нақ осмонга етади.

Бунинг устига Иқболнинг уйига етиб келгач, Мавжуданинг ял-ял очилиб кутиб олиши уни баттар шошириб қўяди. "Дунёда шундай меҳмондўст оилалар ҳам бор экан," дея кўнглидан ўтказар экан, Иқбол билан Мавжудага қайта-қайта миннатдорчилик билдирди.

Энг асосийси, у Мавжуданинг ишва билан «меҳмон, бемаҳалда юрманг, уй-жойимиз етади», деган сўзларини рад этолмайди, уларнинг уйида ётиб қолишга розилик беради...

Бу билан у ўз умрига ўзи ҳукм ўқийди. Чунки ажалнинг шум элчилари қиличини яланғочлаб, остонада пайт пойлаб турарди.

У, чамаси, тун алламаҳал бўлган пайт ухлаб қолади. Айни шуни юраги дукиллаб кутиб турган Иқбол ва Мавжуда оёқ учида юриб, унинг боши устига келишади...

(Давоми келгуси сонда)

Эрдавлат ОДИЛОВ,
журналист

1996 йилнинг январидан нашр этилади
ИНСОН ва ҚОНУН
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир: Шодиқул ҲАМРОЕВ

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ:
Бўритош МУСТАФОЕВ
Пўлат САМАТОВ
Хуршид СОДИҚОВ
Эркин ҚУДРАТОВ
Аслиддин БОЛИЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Шуҳрат ФАЙЗИЕВ
Ғафур АБДУМАЖИДОВ
Ислом ҲАМРО
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Холли НОРБОЙ
Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Индекс: 646882

«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усулида «Шарқ» нашриёт матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй.
Буюртма Г-721. Тиражи — 10.000.
Босишга топшириш вақти - 21.00
Топширилди - 22.30

Навбатчи: Бобомурод РАЙИМОВ
Саҳифаловчи: Жаъфар ЖАББОРОВ
Компьютер операторлари: Мадина АБДУЛЛАЕВА, Дилноза ШОКИРОВА

МАНЗИЛИМИЗ:
700047, Тошкент шаҳри, Сайилгоҳ кўчаси-5.
Тел: 132-14-18 (умумий бўлим), 133-70-65, 133-84-50

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин. Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.